

KERESZTYÉN IGAZSÁG

AZ ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR FOLYÓIRATA

Új folyam 81. szám

2009. TAVASZ

Tartalom

IGEHIRDETÉS

Botta István: Életközösség (Jn 20,11–18) 1

TANULMÁNYOK

Dr. Böröcz Enikő: Egy nem felejtendő áldozat –

Csaba Gyula péteri lelkes 2

Isó Zoltán: A Biblia és a gyermekek – A Szentírás a hitoktatásban..... 9

Isó Dorottya: A Krisztus-test egysége és a szolgálatok sokszínűsége 16

DOKUMENTUM

Terray László: Válasz a laudációra 23

EMLÉKEZÜNK

Bence Gábor: Sulyok Imrere emlékezünk 25

Wettler Rezső: Egy modern Jónás – 25 éve hunyt el Martin Niemöller 29

KÖNYVISMERTETÉS

Tubán József: Az egyházi év teljes egészében Krisztus-év 33

ELBESZÉLÉS

legid. Zászkaliczky Pál: Az első nadrág 35

TARTALMI ÖSSZESÍTŐ 40

KERESZTYÉN IGAZSÁG

Az Ordass Lajos Baráti Kör negyedévi folyóirata
Független evangélikus teológiai és kritikai lap

Új folyam 81. szám – 2009. TAVASZ

Szerkesztette a szerkesztőbizottság megbízásából Isó Dorottya

A szerkesztőbizottság tagjai: Cserhátiné Szabó Izabella, Isó Dorottya, Ittész János,

Jankovits Béla, Kovács László, Tubán József

Folyóiratunk honlapja: <http://olbkkerig.atw.hu>

Felelős kiadó: id. Zászkaliczky Pál (tel: 27-359-291)

Kiadóhivatal: 1114 Budapest, Bocskai út 10.

Postacím: 2151 Fót, Ibolyás u. 3/A.

Csekkszám: Ordass Lajos Baráti Kör

Budapest – OTP XI. ker. 11711034–20081452

Nyomdai kivitelezés: OOK-Press Kft., Veszprém

Felelős vezető: Szathmáry Attila

HU ISSN 0865–2163 – Törzsszám: 1996/320 – Eng. szám: III./E1/20/1989

Botta István

Életközösség

Alapigék: 1Kor 15,54–58 és Jn 20,11–18
Húsvéthétfő

Húsvéthétfő evangéliuma elmondja nekünk, hogy megvalósult drága életközösségünk Jézussal és az Atyával.

A feltámadott Jézus megszólítja a szomorkodó Máriát. Nevén szólítja. Ezzel a megszólításával új életközösséget teremt az őt fel nem ismerő Máriával. Semmi más út nincs a Jézussal való közösségre. Még a hozzá legközelebb állók sem ismerték fel a Feltámadottat test szerint. A Feltámadott Jézus és az ember között távolság van. Erre Jézus maga figyelmeztette Máriát: „Ne illess engem!” Ő a megdicsőült Úr, mi romlandó testben élő emberek vagyunk. Mégis van egy csodálatos kapcsolat, egy drága lehetőség a Jézussal való közösségre. Ezt a lehetőséget ő maga adja, ezt a kapcsolatot ő maga teremti meg. Azzal, hogy nevünkön szólít minket. A Feltámadottal való közösségünk mindig az igében való közösség. Számtalanszor tapasztaljuk, hogy feltámadott Urunk minket is megszólít igéjében. Nevünkön szólít. Amit mond, nekünk szól. És amint Máriában felébredt a hit, felismerte Jézust és e megszólításból új életközösség született a Feltámadottal, úgy ébredt bennünk is a hit, Jézus ismerete és a vele való életközösség igéje hallgatásából.

A feltámadott Jézus megajándékoz minket az Atyával való életközösséggel is. János evangéliuma 17. fejezetében a főpapi imádságban még így imádkozik: „Könyörgök ..., hogy mindnyájan egyik legyenek, amint te énbennem Atyám és én tebenned, hogy ők is egyik legyenek, hogy ők is egyik legyenek mibenünk.” És most, a kereszten való váltságahalál és feltámadás után, Jézus azzal bízta meg Máriát, hogy mondja el „testvéreinek”, Isten minden megváltott gyermekének: „Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez. A menny és föld teremőjét, a gazdag Istent, a szeretet és vigasztalás Istenét most már így szólíthatja meg a megváltott bűnös: én Atyám és én Istenem!

Imádság: Urunk, mindenható Istenünk! Egyszülött Fiadat a halálból életre támasztottad és feltámadása által megújítottad az egész teremtett világot. Nyisd a mi sírjainkat is, amelyeknek foglyai vagyunk és támassz magadnak olyan népet, amely neked szolgál és egykor az üdvözültek seregével együtt téged dicsér és magasztal örökké. Ámen. (Lotz: Hausbuch 1950.)

**Feltámadott Urunk áldása legyen minden olvasónk és Krisztusban
testvérünk húsvéti ünneplésén, hogy megerősödjünk
az örök élet hitében és a Feltámadottal való életközösségben!**

Böröcz Enikő

Egy nem felejthető áldozat Csaba Gyula péteri lelkész

I. A gyömrői gyilkosságok rövid rekonstrukciója

...1945 tavaszán, amikor a front elvonult, a Pest megyei Gyömrő, illetve a hozzá tartozó községek – Ecsér, Maglód, Mende, Péteri, Tápiósáp, Tápiósüly, Uri – apokaliptikus szenvedésekhez hasonló megpróbáltatások helyszínévé váltak. Gyömrőn, az összeomlott közigazgatást pótolni kívánva, két csoport szervezkedett. Az egyik direktóriumra nőtte ki magát. Ebben 19-es kommunisták, hozzájuk csapódó volt munkaszolgálatosok, illetve a náci haláltáborokat megjárt és onnan élve hazakerült - főként zsidó háttérű személyek - kaptak helyet. Ezek az emberek radikális tisztogatással kívánták az általuk elképzelt új alapjait megteremteni. „Tizennyolc ember tartozott a demokratikus magyar élet megindításának gyömrői vezérkarához. Tizennyolcan voltak, akik internáltak, és szemrebbenés nélkül, önkényesen kivégeztek vagy kivégeztettek embereket.”¹ A másik csoport tagjai szemben álltak a rendcsinálás eme fajtájával. Ők a maguk részéről demokratikus eszközökben gondolkodtak, és többek között az önkormányzati testületek újjáalakítását szorgalmazták. A direktórium első áldozata éppen az a személy lett, akit a leendő nemzeti bizottság vezetőjének tartottak. Egy este meglátogatták, kihívták az udvarra, és tarkón lötték.² Ezt követően kezdték letartóztatni az embereket, főként korábbi vezető személyiségeket; többségük nyomtalanul eltűnt. 1945 végére 15 ember tűnt el, és hat holttest került elő. Kiderült, hogy kivétel nélkül mindnyájukat megkínózták, sőt voltak olyanok, akik élve kerültek a saját maguk által megásott sírokba. Az eltűntek és az áldozatok között jegyző, plébános, evangélikus lelkész, vendéglőtulajdonos és más foglalkozásúak voltak.³ Közös ismertetőjelük az volt, hogy többségük az előző korszak intelligenciájához, vezető rétegéhez tartozott. Az emberek azt beszélték, hogy száznál többen tűntek el, és sokan közülük örökre.

...Csaba Gyula péteri evangélikus lelkész az utolsó áldozat lett.⁴ 1945. április

¹ Palasik Mária: A gyömrői gyilkosságok és következményeik, 1945–1946. = Valóság 1995/4. sz. 58. o.

² Czövek János meggyilkolása 1945. februárjában történt, ő lett a gyilkosságsorozat első áldozata.

³ Az áldozatok közé került két gróf is, egyikük, Révay József filozófus, egyetemi tanár, ráadásul baloldali érzelmű volt. A másik gróf Coronini János Ferenc. Közvetve a gyömrői gyilkosságok áldozatai közé tartozott Steinmetz Miklós kapitány is, aki 1944 végén levélben figyelmeztette Rákosiékat a Gyömrőn kialakult helyzetre, és segítséget kért tőlük. A levél nem jutott Rákosi kezébe. Amikor Steinmetzet a szovjetek hátbaltölték, a zsebéből előkerült.

⁴ Csaba Gyula [1882. szeptember 14. – 1945. április 30.]. Békéscsabán született, szlovák háttérű volt. Eredeti neve Podsztralen, 1904. március 31-én változtatta meg a nevét. A békéscsabai evangélikus gimnáziumban tanult. Ezt követően – szülei kívánságára, és „saját sugallatra” – ment teológiára, 1905. augusztus 30-án szentelték fel. Összes szolgálati ideje negyven év volt. Ebből két évet szolgált Sajókazán segédlelkészként, hét, illetve 31 évet parókus lelkészként Újcsanálason, illetve Péteriben. Legutolsó szolgálatát – egy temetést – 1945. április 30-án Gyömrőn végezte. Csaba Gyula ordinációs életrajzát l. EOL. Tiszai Evangélikus Egyházkerület Lelkészavatási Jegyzőkönyv. 1836–1952. 403.sz. 167–168.o.

30-án éjjel történt elvitele előtt egyszer már meg akarták gyilkolni. 1945 februárjában egy szovjet katona a szószéken akarta lelőni. A lelkész szlovák nyelvtudását felhasználva meg tudta magát értetni vele. A katona elmondta, hogy a már emlegetett direktórium tagjai arra bérelték fel, hogy gyilkolja meg. A következő hetekben figyelmeztették, hogy tűnjön el pár hétre, mert vadásznak rá. Csaba Gyula azt válaszolta, hogy semmi olyat nem tett, ami miatt félnie kellene. Ráadásul orosz-magyar nyelvű igazolása volt, amelyre az volt írva, hogy ő evangélikus lelkészként működik, és számára „... szabad közlekedés biztosítandó, hogy szolgálatát teljesítthesse. Őt más munkára igénybe venni nem lehet.”⁵

...1945. április 30-án éjjel jöttek érte. Megkérdezte, hogy hova viszik, azt mondták neki, hogy Gyömrőre kihallgatásra. Feleségével már nem beszélhetett. Többé senki nem látta élve. Holtteste soha nem került elő. A következő nap – május 1-jén – bizonyos emberek arról beszéltek, hogy a felvonulás az evangélikus pap hulláján történik. Leánya, Csaba Jolán, 1992. február 16-án a Kossuth rádióban elhangzott riportban a következőt mondta az apjával történekről. „... szemét kiszúrták, nyelvét kitepték, nemi szervét levágták, keresztre feszítették, és azt mondták, hogy menj Istenedhez.”⁶

...1946. február 27-én, egy szerdai napon a magyar parlamentben Kéthly Anna és Kossa István elnökdete alatt hangzott el Futó Dezső kisgazdapárti képviselő interpellációja a gyömrői ügyben. Ezt megelőzően ugyanő levelet írt Nagy Imrének, aki akkor belügyminiszter volt, illetve Tildy Zoltánnak, aki akkor miniszterelnök volt. Egyikük sem reagált érdemben az ügyre. Később ugyanígy passzív maradt Rusznyák István igazságügy-miniszter is. Összesen három belügyminiszter – Nagy Imrén kívül Rajk László és Erdei Ferenc –, Ries István igazságügy-miniszter, államtitkárok foglalkoztak az ügygel, azonban lényegében elszabotálták a dolgot. A kivételt – Futó Dezsőn kívül – Pfeiffer Zoltán igazságügyi minisztériumi államtitkár jelentette, aki megpróbált valamit tenni. A gyömrői gyilkosságokról a kommunista hatalomátvételt követően évtizedekig nem lehetett beszélni.⁷

II. A kérdés újra napirenden a magyar közéletben és a világi sajtóban

...Még az ún. rendszerváltást megelőzően, 1988. október 30-án a Vasárnapi Újság riportot készített Futó Dezső egykori kisgazda politikussal, a Kis Újság egykori

⁵ Kétnyelvű igazolvány Csaba Gyula péteri lelkész részére. 1945. március 2. Evangélikus Országos Levéltár [EOL]. Gyömrői gyilkosságok 2. d. 1945. Iratok, adatok, cikkek. 10. sz. Az irathagyatékot Csaba Jolán, a meggyilkolt lelkész leánya állította össze, majd adta át levéltárunknak. Ez az irathagyaték szakadatlanul bővül. A legújabb szerzeményünk – Zászkaliczky Péter jóvoltából – Csaba Gyula esküvői képe, amely egy nemrégiben kiadott kötetből került elő. A kép eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében található.

⁶ Borenich Péter: Bosszú Gyömrőn. Dokumentumműsor 1992. február 16. és 23. Kossuth Rádió 10 óra 5 perc. Idézi: Palasik Mária: i.m. 62. o. Más források szerint a mondat így hangzott: „Eridj a Jézusodhoz!”

⁷ Futó Dezső interpellációját l. A nemzetgyűlés 22. ülése 1946. február 27. 640–644. o. Országgyűlési tudósítások.

szerkesztőjével.⁸ A beszélgetésben előkerült a gyömrői gyilkosságok ügye is.⁹ A következő időszakban az ügy egy időre felkapott téma lett.¹⁰ Gyömrőn emlékművet emeltek az áldozatoknak. Az avatást megelőző ünnepségen Pokorni Zoltán tartott emlékbeszédet. A kommunista diktatúra áldozatairól való megemlékezésre – a Fidesz-kormánynak köszönhetően – már kijelölték minden év február 25-ét.

...A kommunista diktatúra áldozatairól való legújabb, ezúttal európai szintű megemlékezésére 2006. január 25-én került sor Strassbourgban. Az ott üléselő Európa Tanács parlamenti közgyűlése meghozta az 1481/2006.sz. határozatot, 99 igen, 42 nem és 12 tartózkodás mellett. A határozat *A totalitárius kommunista rezsimnek által elkövetett bűnök nemzetközi elítélésének szükségessége* címet viselte. Az ügy egyik magyarországi folytatására 2008. október 23-án, a Budapest melletti Csömör nagyközségben került sor. Ugyanis felavattak egy emlékművet, amelyre a strassbourgi határozat 2., 5. és 6. pontjaiból vették fel a következő részleteket.

2. „A kommunista önkényuralmi rendszereket kivétel nélkül az emberi jogok tömeges megsértése : egyéni és kollektív gyilkosságok és kivégzések, koncentrációs táborokban bekövetkezett elhalálozások, éhhalál, deportálások, kínzás, kényszermunka és egyéb közösség ellen alkalmazott fizikai terror, etnikai és vallási okokból folytatott üldözés a lelkiismereti, gondolati, szólás- és sajtószabadsághoz való jog csorbítása, valamint a politikai pluralizmus hiánya jellemezte.

5. A nemzetközi közösség mindeddig nem vonta felelősségre ezen bűntettek elkövetőit, mint ahogy azt a nemzeti szocializmus [nácizmus] által elkövetett borzalmak esetében megtette.

6. Ezért a Parlamenti Közgyűlés a leghatározottabban elítéli a kommunista önkényuralmi rendszerek által elkövetett, az emberi jogokat súlyosan sértő tetteket, és tisztelettel adózik az áldozatoknak.”¹¹

⁸ A Kis Újságról többek között azt kell tudni, hogy a kiscsaba vonal képviselője helyett egyre inkább kommunista befolyás alá került. Ennek egyik bizonyítéka az, hogy az Ordass-, majd Mindszenty perek idején teljes mértékben a két személyt gyalázó médiumok sorába állt be. Az újság 1948. június 10.-i száma Ordass gyalázó cikket közölt. 3. o.

⁹ EOL Gyömrői gyilkosságok 2. d. Csaba Gyula személyi irathagyaték 1.sz..

¹⁰ A Történelmi Igazságtételi Bizottság 1990-ben, a Legfőbb Ügyészség 1991-ben foglalkozott az ügygel. Ez utóbbi megtagadta az ügygel való foglalkozást. A magyar parlamentben 1991 őszén, illetve 1992 tavaszán foglalkoztak az ügygel. Ez utóbbi alkalommal dr. Török Gábor MDF-es képviselő interpellált *Első kommunista gyilkosságsorozat 1945-ben* címmel. Az áldozatok hozzátartozói később anyagi kártérítésben részesültek. Az ügygel való foglalkozás későbbi dokumentumaihoz l. többek között a Magyar Rádióban 1990. augusztus 7-én, 9-én és 11-én elhangzott műsorokat *A bouckés Paganinije* címmel, amely Tamáska Lóránd törvényszéki orvos-szakértővel közölt beszélgetéseket. Ő volt az, aki 1945 szeptemberében lefolytatta az exhumálásokat Gyömrőn. A riportert Borenich Péter volt. Tőle l. Borenich Péter: *A Kádár-villa titka*. Budapest 1995. Ebben: *Bosszú Gyömrőn* címmel van egy hosszabb munka. Az írás egy 1992. február 23-án a Kossuth Rádióban elhangzott riport szövege. Borenich később feltűnően visszahúzódtott a témától. Az ok valószínűleg a gyömrői gyilkosságoknál egyszerre fellelhető kommunista illetve zsidó érintettség. Ehhez l. Szabó Róbert: *A kommunista párt és a zsidóság*. Windsor Kiadó, Budapest, 1995. Szabó úgy fogalmazott, hogy: „A zsidó bosszú egyetlen kirívó esete a gyömrői ügy.”

¹¹ Megemlékezés a kommunizmus áldozatának emlékművénél. Október 23. nem gyásznap. =Csömöri Hírmondó XVI.évf. 12. sz. 2008. november. 4–5 o.

...A csömöri avatáson megszólalt többek között Latchezar Toshev bolgár és Göran Lindbland svéd parlamenti képviselő. A bolgár képviselő azt emelte ki, hogy „...ez az első nemzetközi dokumentum, amely elítéli a kommunizmus bűntetteit. A bűnöket pedig el kell ítélni, hogy a jövő nemzedékei ne örökölhessék a huszadik század konfliktusait.”¹² Göran Lindbland azt mondta, hogy „...minden bűnt el kell ítélni, hiszen még léteznek kommunista államok, amelyek továbbra is bűnöket követnek el.”¹³ A strassbourgi nemzetközi bíróságra – éppen a gyömrői gyilkosságok ügyében – legújabbán benyújtott magyar kereslet sorsa azonban azt mutatja, hogy még hosszú út vezet odáig, amíg a náci és kommunista diktatúra áldozatait a gyakorlatban is azonos megítélést kapnak.¹⁴

III. A történetek egyházi megjelenése 1945 után

...Csaba Gyula eltűnését követően a családja Raffay Sándor püspököt értesítette a történetekről. Azonban az akkor már mozgásában erősen korlátozott idős püspök érdemben semmit nem tudott tenni. Ordass Lajos első, illetve második aktív püspöksége idején történetek lépések az ügyben, többek között ő intézte a meggyilkolt lelkész feleségének özvegyi nyugdíját is. 1985-ben Ordass Lajos emlékirataiban került elő ismét a Magyarországi Evangélikus Egyház [MEE] számára is a téma. Ordass így írt erről: „ Péteriben először üldözöbe fogták Csaba Gyula alesperes-lelkészt, majd valahol Péteri és Gyömrő között meggyilkolták. S bár a faluban általánosan beszélték Csaba Gyula meggyilkoltatásának részleteit is – hogy előbb ki-tépték a nyelvét –, mégis minden sürgetésem az iránt, hogy a nyomozó hatóságok derítsék ki, kik voltak a tettesek, eredménytelen maradt.”¹⁵ Azt, hogy a bányakerületi püspök valóban tett hivatalos lépéseket Csaba Gyula ügyében, megerősítette egy 1989-ben született újságcikk is. „Ordass Lajos evangélikus püspök hiába kérte Csaba Gyula halála körülményeinek kivizsgálását.”¹⁶ A péteri lelkész személye azért is ismert volt Ordass Lajos előtt, mert amikor a Pest megyei Középső Egyházmegye esperesének választották 1937. augusztus 5-én, ugyanettől az időtől kezdve Csaba Gyula tanügyi alesperesként szolgált mellette. Ordass megjegyezte az emlékirataiban, hogy mind őt, mind Csaba Gyulát, mind pedig az egyházmegyei, illetve a másodfelügyelőt egyhangúlag választották meg a gyülekezetek.¹⁷ Akkoriban tulajdonképpen ennek a négyesfogatnak volt köszönhető, hogy az egyházmegyében tovább folyhatott a szolgálat. Előzőleg ugyanis két lelkész harcolt ott a vezetői posztért egymással, és ezt olyan eltökélten és eredményesen folytatták, hogy a dolog már odáig fajult, hogy a lelkészek hivatalos felszólítást is kaptak, hogy döntsenek az egyházmegye megszűnéséről.

¹² Uo. 5 o.

¹³ Uo.

¹⁴ Arnótfalvy Barnabás magánszemély 2004–2006 közötti levelezésével többek között azt is szerette volna elérni, hogy a gyömrői gyilkosságok kapjanak megfelelő publicitást, és kerüljenek bele a történelemkönyvekbe. Kísérlete elutasító határozattal végződött. A strassbourgi levezést l. EOL Gyömrői gyilkosságok 2. doboz.

¹⁵ Ordass Lajos: Önéletrajzi írások. Válogatta, sajtó alá rendezte és az utószót írta Szépfalusi István. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem. Bern, 1985. 179. o.

¹⁶ Gecsényi Lajos: A háború már véget ért... A gyömrői halottak. Magyar Nemzet 1989. január 28. 10. o.

¹⁷ Ordass Lajos: Önéletrajzi írások. 110. o.

...Csaba Gyula dolgában az Ordass- emlékiratok megjelenését követően a meggyilkolt lelkész második utóda, dr. Foltin Brúnó péteri lelkész foglalkozott. Ő 1983-tól kezdett el – a többi volt péteri lelkész megemlegetésével együtt – évente emlékezni Csaba Gyulára. Felkutatta a meggyilkolt lelkész leányát, Csaba Jolánt is. 1986-ban emlékhelyet állítottak a gyülekezet volt lelkészének. 1990/1991-ben jött el az ideje annak, hogy ne csak emlékhely, hanem emlékmű is őrizze emlékét. Ebben az időszakban már magas egyházi szinten is történt némi elmozdulás. Ugyanis Csaba Jolán felkereste a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöki hivatalát, ahol Harmati Béla püspök kissé óvatosan, de – elődjétől, Káldy Zoltántól eltérően – mindenképpen segítő jelleggel foglalkozott az ügyel. Helyeselte azt, hogy a gyömrői gyilkosságok érintettjeinek hozzátartozói a Legfőbb Ügyészséghez forduljanak. Ezen kívül támogatta a már ekkor felmerült gondolatot, hogy Csaba Gyulának jelképes temetést rendezzenek, illetve emlékművet avassanak. Előzőleg Foltin Brúnó az Evangélikus Országos Levéltárban [EOL] fellelhető dokumentumokat nézte át. Megpróbált Péteriben is információkhoz jutni. Azonban azok, akik segíthettek volna abban, hogy a temetésre a tetemmaradványok előkerüljenek, passzívak maradtak. 1992. május 3-án – húsvét hetében – vasárnap délután 3 órakor jelképes temetésre és emlékműavatásra is sor került a lelkész utolsó szolgálati helyén, Péteriben. Az igehirdetés és avatás szolgálatát Keveházi László, a Pest Megyei Evangélikus Egyházmegye akkori esperese végezte.¹⁸ A temetési szolgálat egy része abban a templomban történt, ahol a meggyilkolt lelkész 31 évig szolgált.¹⁹ A meghívón szereplő alapige a család kívánságára Máté 6, 12 volt: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.”²⁰ Az Evangélikus Élet ezt követően vezércikkben emlékezett meg a történetekről.²¹ A cikkíró kiemelte, hogy a még élő tettesek, illetve hozzátartozóik Foltin Brúnó kutatását és az igazság kiderítését nem támogatták. A hozzátartozók megbocsátásról szóltak, ugyanakkor hangsúlyozták, hogy „elfelejteni nem tudják” a történeteket. A gyönyörű emlékmű felállításának szándékát abban fogalmazták meg, hogy ez az ügy egyfajta „lezárását” kívánja szolgálni. Az emlékhely és emlékmű végleges kialakításához a legnagyobb adomány Csaba Jolántól érkezett.

...A következő evangélikus egyházi lépés az ügyben 1992. november 20-án történt, amikor az Országos Presbitérium egy 96 nevet tartalmazó rehabilitációs listát állított össze.²² A betűrendben összeállított listán Csaba Gyula a 12. volt, neve mel-

¹⁸ Az ünnepséget megelőző időszokról l. dr. Foltin Brúnó : Emlékeztető című írását, amelyet 2008. november 10-én írt a Csaba család számára. Az Emlékeztetőt elhelyeztük az EOL-ban lévő Gyömrői gyilkosságok fond 1. sz. dobozába is.

¹⁹ Az ünnepségre szóló meghívót l. EOL. Gyömrői gyilkosságok. 2. doboz. Iratok, adatok, cikkek.

²⁰ Az ígeválasztás négy igéből történt, amelyeket Foltin Brúnó küldött a családnak. Az ember coram Deo egységes, de coram hominibus nem egységes bűnösségének a kérdését a konkrét esetben akaratlanul is elfedte a Miatyánk gyönyörű kérése. Az adott helyzetben ugyanis azt sugallta, hogy áldozat és hóhérai egyaránt bűnösök voltak. Ez pedig csak coram Deo volt igaz, coram hominibus egyáltalán nem. Foltin Brúnó hatalmas nyomás, sőt baloldali fenyegetések árnyékában szervezte meg az ünnepséget. Az egész ügyet egyházi oldalról végeredményben ő vitte végig.

²¹ Antal Klára: Végtisztesség – negyvenhét év után. = Evangélikus Élet. 1992. május 24. Vezércikk. 1. o.

²² A rehabilitációs listát l. többek között = Keresztyén Igazság OLBK folyóirat .Új folyam 17.sz. 1993. TAVASZ 43–44. o.

lett a kereszt jelezte, hogy nem érte meg a rehabilitációját. A rehabilitációs listán még egy elpusztított evangélikus személy, Zsedényi Béla egyházbiztos neve szerepelt. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés, illetve az államfői tevékenységet ellátó Nemzeti Főtanács elnöke 1955-ben börtönben halt meg a kommunisták által elkövetett kínzások következtében.²³

...2003-ban Kisfaludy András filmrendező készített filmet: Gyömrői gyilkosságok címmel. A film vetítésén megjelent az Evangélikus Élet akkori munkatársa, Gazdag Zsuzsanna is. A filmben megszólalt Csaba Jolán is. Ugyanabban az évben Stefka István készített interjút vele és Böröcz Enikővel a Magyar Nemzet számára.²⁴ Szintén 2003-ban az Evangélikus Hittudományi Egyetemen [EHE] PhD-hallgatóként Böröcz Enikő tartott előadássorozatot *A Bányai Evangélikus Egyházkerület [BEEK] első találkozásai a kommunista diktatúrával Raffay Sándor püspöksége utolsó hónapjaiban [1945 novembere és 1946 júniusa]* címmel. Ebben a sorozatban a 9. előadás foglalkozott a Pesti Közép Egyházmegyében történetekkel. Az alkalmon megjelent Csaba Jolán, továbbá egy másik – életben maradt – áldozat, Hunka Béla leánya, Hunka Noémi is. A szeminárium résztvevői kérdéseket intézhettek hozzájuk. Csaba Jolán akkor mondta el, hogy Ordass Lajos volt az egyetlen püspök, aki segítő módon és ténylegesen foglalkozott édesapja, illetve a magára maradt család ügyével. Csaba Gyula meggyilkolásának 60. évfordulóján, 2005-ben két emlék-istentisztelet tartására került sor Péteriben.²⁵ Az egyik a templomban, a másik a temetőben történt. Tíz hónappal később, 2006. február 22-én a Békéscsabai Evangélikus Gimnázium tanárai és diákjai emléktáblával tisztelegtek Csaba Gyula emléke előtt, hiszen iskolájuk diákja volt. Az ünnepségről szóló tudósításban Csaba Gyulát mártír lelkésznek nevezték, és az iskola igazgatója elmondta, hogy a kommunizmus áldozatainak emléknapján ők ezentúl Csaba Gyula emléktáblájánál fogják megismertetni a diákokat a kommunista diktatúra igazi természetével.²⁶ Reméljük, hogy ezt az ígéretüket be is fogják tartani, sőt tovább fogják adni a következő nemzedékeknek.

IV. A legújabb fejlemények

...2006-ban Csaba Jolán, akivel kapcsolatban maradtunk, felhívott, és közölte, hogy édesapja sírjáról ellopták a bronzból készült keresztet. A nyomozás kiderítette, hogy valószínűleg „csak” fémtolvajok tevékenységéről volt szó, és nem politikai provokációról. Ekkor Foltin Brúnó készített egy hatalmas fehér kőkeresztet az ellopott kereszt helyére.²⁷ Időközben azonban meghalt Csaba Gyula leánya, és 2008.

²³ A rehabilitált lelkészek és világi tisztségviselők 84 személyből álló névsora. = Keresztyén Igazság. Új folyam 17. sz. 1993. TAVASZ. 43–44. o. A betűrendben felállított listán Csaba Gyula 12-es, Zsedényi Béla 94-es számmal szerepel. Zsedényi Béláról l. Boleratzky Lóránd: Életemformálók. Budapest, Fébé Nyomda, 2007. 45 – 54.o.

²⁴ Stefka István: Gyilkosság Gyömrőn. = Magyar Nemzet. 2003. szeptember 13.

²⁵ A templomi alkalmon Foltin Brúnó, a temetőben Böröcz Enikő prédikált.

²⁶ L. Szegfű Katalin: Emléktábla Csaba Gyula mártír lelkésznek. Tisztelegés Békéscsabán. = Evangélikus Élet. 71. évfolyam. 10. sz. 2006. március 5. 3. o.

²⁷ A lopás felfedezéséről illetve egy új kőkereszt elkészítéséről l. Dr. Foltin Brúnó: Emlékeztető.

november 7-én Foltin Brúnó szolgálatával megtörtént temetése, és ehhez csatlakozva Böröcz Enikő szolgálatával Csaba Gyula emlékművének az újraszentelése.²⁸

V. Teológiai zárógondolatok

...A keresztyénség a maga első vértanúja, István vértanú elpusztítása óta számon tartotta azokat, akik a Krisztus-követés véres vagy vértelen tanúi lettek. Amikor emlékezünk, akkor nem pusztán egy-egy személy fizikai, szellemi, lelki szenvedéseire gondolunk, hanem Jézus Krisztus egyházának a szenvedéseire. Mert az egyes keresztyén üldözése és szenvedése az egész egyház üldözése és szenvedése. És az egyes keresztyén és az egyház üldözése és szenvedése mögött az esetek többségében Istennek, Jézus Krisztusnak, az ő isteni Lelküknek elvetése húzódik meg. A totális hatalomra törő rendszerek, a császárkultusz, a francia forradalom, illetve a vörös és barna diktatúrák Jézus Krisztusnak és az ő egyházának üldözéséhez nagyon sokszor igénybe vették az egyház igazi küldetését és a saját kötelességeiket eláruló egyházi embereknek, és laikusoknak a segítségét.²⁹ A világ számtalan helyén a keresztyénségnek ma is súlyos keresztet kell hordoznia. A mai Magyarországon is sok-sok külső – a világ oldaláról –, illetve belső – az egyház oldaláról – érkező kereszt szegélyezi mind az egyes keresztyének, mind pedig a keresztyén egyházak szolgálatát. Teológusként mélyen meg vagyok győződve arról, hogy azok, akik bármely oldalról isten-hívó embereknek, Jézus Krisztus tanítványainak, de bárkinek a világon bárhol és bármikor fizikai, szellemi, lelki szenvedéseket okoztak vagy okoznak, azok önmagukat nagyobb nyomorúságba döntötték és döntenek, mint az áldozatok bármelyikét. Az ilyen emberek csak akkor fogják nyugvóponton tudni önhibájukból vagy egy korrupt világi és egyházvezetői rendszer következményeként is súlyosan megterhelt életüket, ha mernek megfordulni. Ha bűnvallás, bűnbánat után tudnak valami egészen újba kezdeni. Az egyes keresztyéneknek és az egyháznak azonban – függetlenül egy-egy adott történelmi vagy egyháztörténelmi helyzettől – tovább kell végezniük a maguk feladatát. Hirdetni kell az evangéliumot, ki kell szolgálatni a szentségeket, szeretni kell testvéreket, felebarátokat, ellenségeket, a világ minden magyarját és minden népét. Ez rengeteg kereszttel jár. Változatlanul érvényes ugyanis Luther tanítása, amely szerint az egyházhoz három dolog tartozik, és ugyanez a három tartja fenn és meg: a hűséges tanítás, a szorgalmas ima és a szent komolyságú szenvedés. Az egyes keresztyén és az egyház soha nem keresheti, de mindig el kell fogadnia az őt megtaláló keresztet. Úgyanis csak ez lehet küldetése továbbvitelének és gyümölcstermő életének egyetlen garanciája.

²⁸ Csaba Jolán temetéséről, illetve Csaba Gyula síremlékének újraszenteléséről a gyömrői helyi tévé egyórás filmet készített, majd be is mutatták.

²⁹ Az egyház minden tagjának – klerikusoknak és laikusoknak, vezetőknek és egyszerű gyülekezeti tagoknak – minden időben szent komolysággal kell segíteni nemcsak a keresztyénüldözéseket követő kötelező múltfeltárást, hanem oda kell figyelnie az egyház egyes tagjainak az egész egyházat érintő mindenkor aktuális üldöztetéseire is. Ez coram Deo és coram hominibus szent kötelesség. Mindenemű egyházi összefogás csak ezen a háttéren lehetséges.

Isó Zoltán

A Biblia és a gyermekek A Szentírás a hitoktatásban*

I. A Biblia és a gyermekek

Rögtön az előadás elején meg kell jegyezni, hogy a megadott téma feldolgozásához, és annak megfelelő szakértelemmel történő előadásához itt Veszprémben, evangélikus részről, nem én vagyok az igazán alkalmas személy, hanem Isó Dorottya, a lelkésztársam, és feleségem. Hogy mégis én lettem az előadó, annak egyszerű oka van: sok, más irányú elfoglaltsága miatt, ez nem fért volna bele az idejébe. A mostani téma feldolgozása során, az ő korábbi publikációit is felhasználtam, melyek a Híd magazinban, és a Keresztyén Igazság folyóiratban jelentek meg.

Elgondolkodva a fent meghatározott címen: A Biblia és a gyermekek, úgy tűnik, mintha valamilyen kettősséget, és ezzel együtt valamilyen különbséget sugallna. Mintha két különböző, egymáshoz csak lazán, érintőlegesen kapcsolódó dologról volna szó. És tényleg, általában úgy tartjuk, hogy a Biblia egy komoly könyv, hiszen Isten szavát találjuk meg benne. Általában komoly felnőttek olvassák, igaz, gyermekek számára is készülnek képes Bibliák. A Biblia évében, de azon túl is, el lehet mondani, hogy „Boldog, aki olvassa”, (és aki felolvassa, a mai protestáns fordítás ezt hozza) (Jel 1,3), a Szentírás ígét akár otthon, de leginkább az istentiszteleteken. Boldog tehát az, aki olvassa ezt a komoly könyvet, és éppen a komolyságából következően kérdés, hogy érti-e, és megérti-e azt, amit olvas!? A felnőtteknél is kérdés ez, hát még a gyermekeknél! Ebből a tényből fakad a különbségtévesztésnek a gondolata, hogy a Biblia és a gyermek, a gyermekség, a gyermeki lelkiület, az két külön dolog, legfeljebb csupán érintőlegesen kapcsolódhatnak! Van köze ennek a kettőnek egymáshoz? Van a Bibliában valami gyermeki? Szól egyáltalán gyermekekről? A válasz, a Biblia olvasása, tanulmányozása alapján, egyértelműen: igen! Nézzük meg ezért, hogyan jelennek meg a Szentírásban a gyermekek, mit ír a Biblia a Gyermekről, és a gyermeki lelkiületről!

1. A gyermekek, mint Isten ajándékának, és áldásának jelei

A Bibliában – és ebben az Ószövetség és Újszövetség egységes –, úgy jelennek meg a gyermekek, mint akik értékesek, fontosak, megbecsültek, mint akik ajándékok, mégpedig Isten különleges, és kitüntetett ajándékai! Így fogalmazza meg a zsoltáros is: „Bizony, az ÚR ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom. Mint a hős kezében a nyílak, olyanok a serdülő ifjak.”-(Zsolt 127, 3–4) „...gyermekeid olyanok asztalod körül, mint olajfacsemeték.” (Zsolt 128,3); vagy Mózes könyveiben is ezt olvassuk: „Isten megáldotta őket és ezt mondta Isten: Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be és hódítsátok meg a földet.” (1Móz 1,28) „Azután Ádám a feleségével hált, aki terhes

* Az előadás a Veszprém megyei Múzeumi Igazgatóság Laczkó Dezső Múzeuma szervezésében a Biblia éve ökumenikus rendezvénysorozatára szimpóziumán hangzott el 2008. április 17-én Veszprémben.

lett, megszülte Kaint, és azt mondta: Fiút kaptam az Úrtól." (1Móz 4,1) „Amikor (Ézsau) föltekintett, és meglátta az asszonyokat és gyermekeket, azt kérdezte: Kik ezek? Ő (Jákób) így felelt: A gyermekek, akiket Isten kegyelme adott szolgálódnak." (1Móz 33,5) A gyermek tehát a Biblia szerint áldás, Isten áldása, és ajándéka, mégpedig az az ajándék, amellyel Isten megáldja, a teremtésbeli rendjének megfelelően, két ember, férfi és nő, kapcsolatát a házasságban. A gyermek éppen a gyengesége, a segítségre való rászorultsága miatt, az Isten különös gondjában van, Ő vigyáz rá, védelmezi, és képviseli a jogait. Megmutatkozik ez már a törvényben is, melyet Mózesen keresztül Isten a népének adott: „Ha mégis nyomorgatjátok őket, és hozzám kiáltanak segítségért, bizony, meghallgatom kiáltásukat!” (2Móz 22,22) A zsoltárban is ezt olvassuk: „Árváknak atyja, özvegyeknek védője az Isten, szent hajlékában.” (Zsolt 68,6)

Ez a felfogás éppen ellentétes a korabeli népek felfogásával, akik isteneiknek, pl. Moloknak, mely különböző névváltozatban Asszíriától Karthágóig elterjedt, gyermekeket áldoztak. Híres-hírhedt az a megtörtént esemény, amikor a föníciaiak több, mint 200 gyermeket áldoztak a Szicíliaért vívott háború megnyerése érdekében. A mai napig látható Karthagóban egy hatalmas gyermektemető, a régészek pedig Tanit templomában találtak elszenesedett gyermek holttesteket. Ezzel szemben a Biblia tanúsága alapján, egy gyermek születése Isten áldásának a jele volt, és Isten ajándékának számított Izraelben. Minél több gyermeke született egy házaspárnak, annál nagyobb áldásban részesült Istentől; éppen emiatt a gyermektelenséget rossznak, szégyennek, átoknak tartották. Ezért találjuk lejegyezve Ráhelről: „Amikor Ráhel látta, hogy ő nem tud szülni Jákóbnak, féltékeny lett Ráhel a nénjére, és ezt mondta Jákóbnak: Adj nekem fiakat, mert ha nem, belehalok!” (1Móz 30,1) Ezért gúnyolja a másodfeleség Annát, és ő ezt panaszoja el bánatosan Istennek: „Seregek URa! Ha részvétellel tekintesz szolgálóleányod nyomorúságára, gondod lesz rám, és nem feledkezel meg szolgálóleányodról, hanem fiúgyermeket adsz szolgálóleányodnak, akkor egész életére az ÚRnak adom.” (1Sám 1,11); és emiatt a tény miatt vallja Erzsébet is, miután az angyal által Zakariásnak megígért fiú megfogant a méhében: „Ezt tette velem az Úr azokban a napokban, amikor jónak látta, hogy megszüntesse az én gyalázatomat az emberek között.” (Lk 1,25).

Hogy mit jelent bibliai értelemben az a sokszor használt szó: áldás, azt szemléletesen mutatja meg a Biblikus Teológiai Szótár: „Az áldás adomány, amely az életet és annak misztériumát érinti; és ez az adomány a szóban és annak misztériumában fejeződik ki. Az áldás tehát éppen úgy szó, mint ahogy adomány, éppen úgy **mondás**, mint ahogy valami jó (vö. g. *eulógia*, lat. *bene-dicto*, 'jónak mondás'), mert az a jó, amit magával hoz, nem valami pontosan körülírható tárgy, nem egy meghatározott adomány; nem a **birtoklás**, hanem a lét területéről való; nem az ember cselekvéséből, hanem Isten teremtő működéséből ered.” (B.T.Sz.. 29. hasáb.) Az áldás tehát Isten teremtő erejének életet hozó és adó megnyilvánulása, az átok pedig mindennek az ellentéte, a pusztulás, és a halál jele. Egészen világosan látható ezek után, hogy a családnak különös jelentősége volt a bibliai korban, és azután is, akár a zsidóság, akár a keresztyénség körében. A család a Biblia tanúsága szerint isteni alapítású, hiszen Isten teremtette az embert férfitá és nővé, és Ő áldotta meg a házasságukat is, hogy az Istentől kapott életet, a teremtő Isten munkatársaiként tovább adják.

A gyermekek közül a fiúk számítottak nagy áldásnak, hiszen abban a korban ők végezték a ház körüli munkát, melyből a család élt, ők, a férfiak harcoltak az ellenséggel, ha meg kellett védeni a családot. Ennek kifejezése, a már idézett mondás,

amit Éva mond, amikor megszüli első gyermekét: „Fiút kaptam (szereztem, nyertem) az ÚRtól!” (1Móz 4,1). A leányok is értékesek voltak, hiszen ők az élet továbbadói, ők az ártatlanság, a szüzesség megszemélyesítői, ha feleségül adták, akkor gazdagította a családot, gyarapította annak vagyonát. A gyermek feltétel nélküli engedelmességgel tartozott szüleinek, mert ők gondoskodtak róla Isten megbízása alapján. Luther ezt így fogalmazza meg a Nagy kátében, a negyedik parancsolat magyarázatában: „Szoktassuk tehát az ifjúságot arra, hogy Isten helyettesét lássa a szülőben...; Isten ezt a szülői hivatást legfelső helyre emelte, sőt a földön önmaga helyére állította...; de „nem gazembereket, és zsarnokokat akar ebben a hivatásban és a vezetésben, nem is azért ad nekik tiszteletet, vagy jogot, és hatalmat a vezetésre, hogy imádtassák magukat, hanem azért, hogy meggondolják, hogy ők maguk is Istennek tartoznak engedelmességgel, és hogy mindennek előtt szívesen és hűséggel teljesítsék hivatásukat, ne csak táplálják és testileg gondozzák gyermekeiket, ... hanem főként Isten magasztalására és dicsőségére neveljék.....neked ezért felelned is kell majd Őelőtte.” (Luther Márton négy hitvallása, 147.; 151.; 158.o.)

Az örökségben általában csak a fiúk részesültek, közülük is az elsőszülött, az, aki mindig dupla részt kapott, mert neki kellett gondoskodnia az édesanyjáról, és kiskorú testvéreiről. A leányok csak akkor örököltek, mégpedig egyenlő arányban, ha az apának nem volt fiúgyermek.

A család, jobban mondva a családfő feladatához, kötelességéhez kezdettől fogva hozzá tartozott a tanítás, a nevelés, hiszen maga az Úr mondja Mózes által a népnek: „Maradjanak a szívedben azok az igék, amelyeket ma parancsolok neked. Ismételd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házadban vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelsz!” (5Móz 6,6–7). A tanítás célját pedig az Isten kijelentett ígéjének megismerése, az Istenbe vetett hit kialakulása, és erősítése jelentette. Minden ezt a célt szolgálta: ezért tanultak írni, olvasni, ezért tanultak különféle tudományokat. (Talán nem azért van manapság, és már egy-pár évtizede nagy zűrzavar az oktatásban, nevelésben, mert ezt a célt szem elől tévesztve íródnak a tankönyvek, és e cél nélkül folyik az oktatás az iskolák döntő többségében, legyen az általános iskola vagy egyetem?!) A tanítás és nevelés kérdéséről a későbbiekben még bővebben is szó lesz. Összefoglalásul megállapítható, hogy a gyermekek a Szentírásban fontos szerepet töltenek be, hiszen Isten áldásának, ajándékának a jelei ők. Most pedig térjünk át a második pontunkra:

2. A Gyermekek, mint Isten ígéretének hordozója

A Bibliában, szinte a kezdettől fogva végigvonul egy gondolat, egy ígéret, mely egy Gyermekről szól. Ő gyermek ugyan, látszatra olyan, mint a többi gyermek, de a kijelentésekből egyértelműen kiderül, hogy mégis más, mert olyan tulajdonságai vannak, amilyenek rajta kívül senkinek a világon. A Gyermekek ígérete már nemsokkal a kezdet után megjelenik, akkor, amikor az ember tragédiája elkezdődik, amikor az ártatlanságból bűnös létállapot lett, amikor az életből halál lett, ezt mondja az Úr a kígyónak: „Ellenségeskedést támasztok közted és az asszony közt, a te utódod és az ő utódja közt: ő a fejedet tapossa, te meg a sarkát mardosod.” (1Móz 3,15) Ez az ígéret folytatódik és jelenik meg Ábrahámnál: „A te utódaidnak fogom adni ezt a földet” (1Móz 12,7) „a te utódod által nyerhet áldást a föld valamennyi népe, mert hallgatatlán szavamra” (1Móz 22,18), majd Izsák is ezt kapja: „megáldalak téged, megsokasítom utódaidat szolgálomért, Ábrahámért!” (1Móz 26,24); később Jákóbbhoz is ez a kijelentés

szól: „Annyi utódod lesz, mint a föld pora, terjeszkedni fogsz nyugatra és keletre, északra és délre, és áldást nyer általad, meg utódod által a föld minden nemzetsége.” (1Móz 28,14) A kijelentés, az ígélet egy utódról, egy Gyermekről szól, akiben Isten áldását adja, aki által Isten áldásában részesül minden ember, amely ígéletet azonban egyikük sem értett meg igazán.

Az idők folyamán a Gyermek születéséről szóló ígélet egyre konkrétan jelenik meg: „Ezért maga az Úr fog nektek jelt adni: Íme, egy fiatalasszony teherben van és fiút fog szülni, akit Immánuehnek neveznek.” (Ézs 7,14) „Mert egy gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk. Az uralom az ő vállán lesz, és így fogják nevezni: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökkévaló Atya, Békesség Fejedelme! Uralma növekedésének és a békének nem lesz vége Dávid trónján és országában, mert megerősíti és megszilárdítja törvénnyel és igazsággal mostantól fogva mindörökké.” (Ézs 9,5–6) „Te pedig efráta Betlehem, bár a legkisebb vagy Júda nemzetségei között, mégis belőled származik az, aki uralkodni fog Izráelen.” (Mik 5,1) Végül az ígélet teljessé válik, megvalósul, mert megszületik a Gyermek: „Amikor Jézus megszületett a júdeai Betlehemben, Heródes király idejében, íme, bölcsék érkeztek napkeletről Jeruzsálembe.” (Mt 2,1) „Felment József is a galileai Názáretből a júdeai Betlehembe, a Dávid városába, mert Dávid házából és nemzetségéből való volt, hogy összejárják jegyesével, Máriával együtt, aki áldott állapotban volt. Amíg ott voltak, eljött szülésének ideje, és megszülette elsőszülött fiát.” (Lk 2,4–7)

Öbenne maga az Isten van jelen, a Gyermekkel az élet és üdvösség érkezett el a világba, ő maga, mint felnőtt is, a gyermeki lelkületről szól. De ez már átvezet bennünket a következő pontunkhoz:

3. A gyermekség lelkülete, mint az élet és üdvösség feltétele a felnőttek számára

Kié az élet az emberek között? Ki kaphatja meg az életet, mely örökké tart? Hogyan lehet ezt elérni, hogyan, mi módon lehet ehhez hozzájutni? Ezek a kérdések örök kérdések az ember, a mindenkori ember számára. Olyan életbe, létbevágó kérdések ezek, melyekre az ember mindenképpen választ, mégpedig kielégítő, megnyugtató választ akar szerezni. Többféle válaszlehetőség keletkezett az idők folyamán, de egyik sem vált igazán megfelelővé. Volt az istenség kiengesztelésére, akaratának, szándékának befolyásolására kitalált és kifejlesztett áldozati kultusz. Ebben a különböző áldozatok, termény, állat, ember odaáldozása volt hivatott szolgálni a kívánt cél elérését. De bármilyen és bármennyi áldozat végzése is mindig bizonytalanságot eredményezett: nem lehetett tudni, hogy elegendő és megfelelő volt-e?! Ehhez kapcsolódóan volt a törvény, az előírás be- és megtartásának igyekezete. Itt az élet Isten által meghatározott rendjének, előírt szabályainak kellett eleget tenni. Ennek érdekében alakult ki az élet minden területére kiterjedő rendelkezéshalmaz, előírva és beszabályozva mindent: mit, mikor, hogyan kell enni, dolgozni, mi a megfelelő tett és mi nem az, hogyan kell imádkozni és mennyt, hogyan kell öltözködni, hogyan és mennyit kell adakozni, és milyen áldozatot kell bemutatni, hogy az az Istennek elegendő és megfelelő legyen. De ebben is mindig ott volt a bizonytalanság: biztos, hogy elegendő, biztos, hogy megfelelő az, ahogy élek és amit teszek az Istennek?! Nem kellene többet, jobbat, mást is tenni?! Ezért megy oda a gazdag ifjú is Jézushoz és kérdi: „Jó Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?” És amikor Jézus azt válaszolja, hogy: „Add el amid van, és oszd szét a szegények között, akkor kincsed lesz a menny-

ben; azután jöjj, és kövess engem.” – az ifjú elborult arccal, szomorkodva távozott. Az üdvösség lehetőségének, elnyerésének kérdését firtató tanítványok számára pedig ezt az igencsak meglepő választ adja Jézus: „Az embernek ez lehetetlen, de az Istennek nem, mert az Istennek minden lehetséges.” (Mk 10,17.21–22.26–27) Hogyan lehetséges mégis a lehetetlen, azaz hogyan lehet az embernek örök élete? Jézus erre a kérdésre közvetlenül a gazdag ifjú története előtt, nem kevésbé meglepő választ ad: „Bizony mondom néktek: aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint egy kisgyermek, semmiképpen sem megy be abba.” (Mk 10,15) A gyermekeket, a komoly felnőttek dolgaitól távol tartani és őket elküldeni, elzavarni akaró tanítványainak ezt a megszegyenítő és egyben észhez térítő választ adja Jézus: „Engedjétek hozzám jönni a kisgyermekeket, és ne tiltsátok el tőlem őket, mert ilyeneké az Isten országa.” (Mk 10,14) Jézus szavaiból az derül ki, hogy csakis a gyermeki lelkülettel élő, azzal rendelkező ember részese a mennyek országának, azaz, az örök életnek, bármilyen korú legyen is. Mi jellemző a gyermekre? Mi jellemző a gyermeki lelkületre? Mert ugyanis teljesen egyértelműen, a gyermeki lelkületet állítja Jézus példaként, mérceként elénk, felnőttek elé. A gyermeki lelkületre elsősorban és mindenek előtt a bizalom, a ráhagyatkozás a jellemző. A gyermek bízik, mégpedig feltétel nélkül megbízik a szüleiben, ráhagyatkozik az ő döntéseikre, vezetésükre, gondviselő szeretetükre. A gyermek tudja, hogy az élete a szüleitől függ és az órála gondoskodó szülői szeretet biztonságában éli az életét. Jézus azt mondja tehát a komoly felnőtteknek, nekünk, hogy mi is így, ezzel a lelkülettel tekintsünk Istenre, akitől az életet kaptuk, így, ezzel az Istenben bízó, órá hagyatkozó lelkülettel éljünk. De éppen ez az, amivel nem rendelkezünk, mert enélkül a bizalom nélkül születtünk! Ezért kell a nevelés, az Isten nevelő szándéka, akarata és cselekedete.

Az Isten nevelésének, és így minden nevelésnek alapja a szeretet, a nevelendő iránt érzett szeretet. Ez a másik érdekét néző, önzetlen, tiszta szeretet indítja és mozgatja Isten minden szándékát és cselekedetét. A hitre, a gyermeki bizalomra akarja nevelni az embert. A nevelésében éppen az ember miatt benne van a tanítás, a kinyilatkoztatás, a buzdítás, az ígélet, és a büntetés is. Ezt a sokrétű tartalmat fejezi ki a héber מוּסַר (múszár) szó is, amely egyaránt jelent oktatást, tanítást és fenyítést, dorgálást, büntetést is. Isten tehát tanítja az embert, feltárja előtte, kinyilatkoztatja neki akarátát, buzdítja, bátorítja, de bünteti is.

A tanítást, buzdítást, bátorítást értjük, de miért kell büntetni? Azért, mert az Isten haragvó, ítélő Isten? A válasz már magában a büntetés szóban benne van: a bűn miatt, közelebbről az ember bűne miatt van szükség a büntetésre az Isten nevelő cselekedetében. Az embernek erre, az Istentől elszakadt, tőle elfordult, vele szembe helyezkedett állapotára, azaz bűnére kell rádöbbenie. Isten nevelő cselekedetében a büntetés a bűn ellen, a bűnös ember megmentése, megtérése érdekében szerepel. Izráelhez, népéhez is mindig így közelített, Izráel példáján keresztül pedig az egész emberiséghez. Így választotta ki, hívta el őket: „Még gyermek volt Izráel, amikor megszerettem, Egyiptomból hívtam ki fiamat”. (Hós 11,1) Mózes által is ezt mondja népének: „...Úgy fegyelméz (oktat) téged Istened az ÚR, ahogyan az ember (atyja) fegyelmezi (oktatja) a fiát.” (5Móz 8,5) Azért teszi ezt, mert Izráel az ő szeretett gyermeke, ahogyan mondja is: „Így szól az ÚR: Izráel az én elsőszülött fiam!” (2Móz 4,22) De Izráel nem hallgatott az Urra, maga Isten panaszolja el ezt: „Minél jobban hívtam őket, annál jobban távolodtak tőlem: a Baaloknak áldoztak, és a bálványoknak tömjéneztek. Pedig én

tanítottam jární Efraimot, kézen fogtam őket, de ők nem tudták, hogy én viselem gondjukat. Emberi kötelékkel vontam őket, a szeretet kötelékével. Úgy bántam velük, mint mikor valaki arcához emeli gyermekét: jóságosan enni adtam nekik.” (Hós 11,2–4) Ezért neveli, tanítja és megleckézteti, hogy visszatérjen hozzá, hallgasson rá, hogy megtérjen és éljen. Így meg kellett Izraelnek tapasztalnia az éhséget, a szomjúságot, hogy tudja: „nemcsak kenyérral él az ember, hanem mindazzal él az ember, ami az ÚR szájából származik”. (5Móz 8,3; Mt 4,4) Az éhségen, szomjúságon túl volt betegség, halálos veszély, ellenség támadása, de mindez azért, hogy a nép az Úrhoz térjen. A nép azonban mégsem tért meg az Úrhoz, ezért maga az Úr jött el, hogy megmutassa az ember iránt érzett szeretetét, hogy magára vegye a bűn büntetését, megszabadítva a bűn átkától, hogy megélje az igaz istengyermekséget, ezáltal nekünk adva a gyermeki lelkületet, hogy Isten gyermekeivé lehessünk: „Mint engedelmes gyermekek ne azokhoz a korábbi vágyaitokhoz igazodjatok, amelyek tudatlanságotok idején voltak bennetek, hanem – mivel ő a Szent hívott el titeket – magatok is szentek legyetek egész magatartásotokban.” (1Pt 1,14–15) „Mint újszülött csecsemők a hamisítatlan lelki tejet kívánjátok, hogy azon növekedjete az üdvösségre; mivel megfáztatok, hogy jóságos az Úr”. (1Pt 2,2–3) Pál apostol is ezért mondja: „Akiket pedig Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljete, hanem a fiúság lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: ‘Abba, Atyánk!’”. (Rm 8,14–15) Az isteni gyermek miatt, az ő áldozata révén mi Isten gyermekei lettünk, így az örök élet örökösei. A fenyítés azért a bűn miatt még megmaradt, és a hitben, a gyermekség lelkületében való megmaradáshoz nélkülözhetetlen is. „Szervedjete el a fenyítést, hiszen úgy bánik veletek az Isten, mint fiaival. Hát milyen fiú az, akit nem nevel az Atya? Ha pedig fenyítés nélkül maradtok, amelyben mindenki részesül, fattyak vagytok, nem pedig fiak.” (Zsid 12,7–8) Így vallja ezt Pál apostol is: „De amikor az Úr ítél minket, akkor nevel, hogy a világgal együtt el ne ítéljessünk”. (1Kor 11,32) Mint Isten drága áron megváltott gyermekei, az örök élet birtokosaiként élünk a világban, Isten rólunk gondoskodó, minket nevelő, ha kell fenyítő, szerető keze alatt, hogy az életet el ne veszítsük! Ezért oktatjuk, neveljük mi is a gyermekeinket!

II. A Szentírás a hitoktatásban

Az előző pontunk vége meg is adja a feleletet arra a kérdésre, hogy miért van egyáltalán hitoktatás. A gyermekek élete, üdvössége miatt! Sokan és sokszor nem látják a hittanoktatás lényegét és fontosságát, pedig az életbe vágó, mégpedig örök életbe vágó tevékenység! A megbízás erre a feladatra magától az Úr Jézustól származik, amikor a feltámadása után ezt mondta tanítványainak: „Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek...” (Mt 28,18–20) Ehhez a küldetéshez, a tanítás küldetéséhez a Szentírás, a Biblia az alap, mondhatnánk így is, a tankönyv. Hiszen csakis innen tudható meg, hogy az egész világnak, benne az ember életének is, az Isten a középpontja, őtőle, őbelőle indul ki és őhozza érkezik minden. Ő teremtette a világot, ezért „a világban minden Istentől, szavától, igéjétől függ, az ember, mint teremtmény és nem, mint mindennek abszolút ura és mértéke jelenik meg”. (in: Keresztyén Igazság 53. szám 27. oldal) Egyedül a Bibliából, az Isten szavából ismerhető meg az Isten irántunk érzett szeretete, hogy az ő megszületett fiát adta,

hogy el ne vesszünk, hanem örök életünk legyen. (vö. Jn 3,16) A Jézusba vetett hitre buzdítanak az apostolok is: „...Krisztusért járva követségben, mintha Isten kérne általunk: Krisztusért kérünk, béküljete meg az Istennel!” (2Kor 5,20) A buzdítás mellett tanítanak is, amely pedig az igével, az Isten igéjével azonos, Pál is „*ott maradt egy évig és hat hónapig és tanította köztük az Isten igéjét*”. (ApCsel 18,11)

Erre a tanításra egy külön szó is létezik az Újszövetségben a διδαχη (didaché), διδασκω a (didaszkó) mellett, a καθηχεω (katécheó). Ez a szó fejezi ki azt a tanítási módot, és jelentéstartalmat, melyből világossá lesz, hogy „*olyan tanításról van szó, amelyben a személyes kapcsolat meghatározó jelentőségű*”. (in: Keresztyén Igazság 56. szám 21. oldal) Hiszen a szó második felében az echó szó szerepel, melynek jelentése: „*hangadás, valaminek a meghallása illetve hang útján való továbbadása, vagy átvétele*”. (uo.) Erre a tanításra nemcsak az apostolok, lelkészek, hitoktatók kaptak megbízást, hanem minden szülő, aki gyermeket nevel. A szülő kötelessége, hogy keresztyén hitben nevelje gyermekeit, nem téve különbséget közöttük. A szülő az, aki gyermekei kezét imára tudja kulcsolni, elmondva, megtanítva nekik a minden nap elmondandó imádságot, ő az, aki először beszélhet gyermekeinek Istenről, elmondva nekik, hogy Isten már régen, mindenek előtt gyermekeivé fogadta őket, és az örök élet örököséivé tette őket!

Hogyan jelenik meg a Biblia a hitoktatásban?

Mindennek kiindulópontjaként és alapjaként természetesen korosztályi sajátoságnak megfelelően. Olyan alapként jelenik meg, melyre az összes további ismeret, legyen az bármilyen tudományhoz tartozó, ráépül, illetve elnyeri, megkapja a helyét és értelmét. Azért tanul a gyermek környezetismeretet és később fizikát, kémiát, biológiát, de matematikát, történelmet, és nyelvtant, éneket, rajzot és irodalmat is, hogy Istennek ezt a csodálatos teremtett világát minél jobban, részletesebben megismerhesse és az ismeretek elsajátítása folyamán egyre inkább rácsodálkozzon a teremtő Isten nagyszerűségére, dicsőségére, mindenek fölött álló volta, és ezáltal ő maga épüljön, és erősödjön a hite. Így a Biblia megismerése nyomán és alapján minden más ismeret szépen a helyére kerül, beleilleszkedik a teremtettség isteni rendjébe, értelmet és célt adva mindennek. Pontosan ezt a célt szolgálja a Keresztfá titka tündököl című bibliai olvasókönyv és a hozzá készített munkafüzetek. A könyv első osztálytól az ötödik osztályig, egyre bővebb formában, koncentrikus körökben haladva gyarapítja az ismereteket, az Isten éltető igéjéről, Jézus Krisztusban megvalósult üdvözítő akarataról. A munkafüzetek pedig a pedagógia módszertanát felhasználva mélyítik el ügyes, ötletes és figyelemfelkeltő feladatok segítségével a megszerzett ismereteket, hogy azok remélhetőleg véglegesen rögzüljenek a gyermekek lelkében.

A Biblia, a Szentírás tehát minden ismeret, minden tudás és legfőképpen az élet alapja. Nála nélkül nem tudnánk Istenről, az ő üdvözítő akarataról és annak megvalósulásáról. A Szentírás tesz tanúságot az istengyermekségi létállapotunkról, hogy Jézus Krisztus által Isten drága és végtelenül szeretett gyermekei vagyunk. Olvassuk minél többet a Szentírást, és hallgassuk, amikor csak lehet Isten hirdetett igéjét, hogy ezt az istengyermekségünket el ne veszítsük, hanem örök kincsünk legyen, mint Isten örök áldásában részesült gyermekeinek.

Isó Dorottya

A Krisztus-test egysége és a szolgálatok sokszínűsége*

Amikor az egyház meghatározására tudatosan kiválasztjuk a Krisztus-test kifejezést, hiszen nyilvánvaló, hogy az előadás címében szereplő Krisztus-test az egyházat jelenti, akkor tudnunk kell, hogy az egyháznak ez a megnevezése, ez a kép az egyházzal, csak egyike, jóllehet a legrészletesebben kifejtett képe azoknak a képeknek, amelyeket az Újszövetség használ az egyházra. Az egyháznak ugyanis nincs kimerítő definíciója az Újszövetségben, de még hitvallási iratainkban sem. Az Újszövetség „halmozza a kifejezéseket és főként a képszerű meghatározásokat az egyházzal. (Pl. menyasszony, kicsiny nyáj, Krisztus teste, Isten háza népe, Krisztusban hívők, a világból kihívottak, választottak, tanúk, elküldöttek közössége stb.)” (Dóka Zoltán: Mi az egyház feladata? In: Keresztyén Igazság 45. szám 11. oldal)

Az egyház Isten népe (Zsid 4,9), Isten Izraele (Gal 6,16), az Isten temploma (1Kor 3,16), választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet (1Pt 2,9), Isten nyája (1Pt 5,2; ApCsel 20,28), Isten szántóföldje, Isten épülete (1Kor 3,9). Az egyház „nagy titok”, mint a férfi és nő egygyé létele a házasságban. „Nagy titok ez, én pedig ezt Krisztusról és az egyházzal mondom”. (Ef 5,32) Az egyház Krisztusnak, a vőlegénynek menyasszonya, ahogyan Pál írja a korinthusiaknak: „eljegyeztelek titeket egy férfiúnak, hogy tiszta szűzként állítsalak benneteket a Krisztus elé”. (2Kor 11,2)

Dóka szerint a képek sokasága arra mutat, „hogy az egyház él”, s ezért létét sokféleképpen, színesen, gazdagon lehet ábrázolni. Így amikor most az egyházzal, mint Krisztus testéről kívánunk elgondolkodni, az egyháznak azokat a sajátosságait kell keresnünk, melyekre ez a kép mutat rá, s ezek éppen az egység és a sokszínűség értelmezésének irányába visznek majd bennünket.

Előbb azonban nézzük meg, hogy maga a kép, az egyház, mint Krisztus teste, hol és hogyan jelenik meg az Újszövetségben!

A Krisztus teste képet Pál apostol használja. A kép eredete pedig egy görög tanítómesére megy vissza, az ókorban közismert Menenius Agrippa, a tagokról és a gyomorról szóló tanítómeséjére, melyben a test tagjai fellázadnak a gyomor ellen, mert szerintük a gyomor semmit nem tesz a testért, csak parancsokat osztogat. A láb ezután nem hordozza tovább a gyomrot, a kéz nem szállít ételt a gyomorba, s a fogak sem rágnak többé. De egy idő után a test tagjai a fáradságtól már mozdulni sem bírnak. Ekkor értik meg a gyomor szerepét és fontosságát a testben.

Pálnál így találkozunk a Krisztus-test képével:

Római levelében ezt írja:

Mert ahogyan egy testnek sok tagja van, de nem minden tagnak ugyanaz a feladata, úgy sokan egy test vagyunk a Krisztusban, egyenként pedig egymásnak tagjai. (Rm 12,4-5)

* A Nyugati- (Dunántúli) Egyházkerület pedagógus csendesnapján, 2008. októberében elhangzott előadás.

Az efezusi levélben így fogalmaz:

...ő tette mindenek felett való fővé az egyházban, amely az ő teste, és teljessége annak, aki teljessé tesz mindent mindenekben. (Ef 1,22-23)

Krisztus is feje az egyháznak, és ő a test üdvözítője is. (Ef 5,23)

A maga testét soha senki nem gyűlölte, hanem táplálja és gondozza, ahogyan Krisztus is az egyházat, mint ahogy tagjai vagyunk testének. (Ef 5,29-30)

A kolosséi levélben ezt olvassuk:

Ő a feje a testnek, az egyháznak is (Kol 1,18)

...testem elszenvedti mindazt, ami a Krisztus gyötrelmeiből még hátravan, az ő testéért, amely az egyház. (Kol 1,24)

(Krisztus a fő) ... tartja össze az egész testet inak és ízületek segítségével, és az általa növekszik az Isten szerinti növekedéssel. (Kol 2,19)

A Krisztus békessége uralkodik a szívetekben, hiszen erre vagytok elhíva az egy testben. És legyetek hálálatosak. (Kol 3,15)

És végül a leginkább ismert páli szakasz:

Mert ahogyan a test egy, bár sok tagja van, de a test valamennyi tagja, noha sokan vannak, mégis egy test, ugyanúgy a Krisztus is. Hiszen egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár görögök, akár rabszolgák, akár szabadok, és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk meg. ... És így ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved valamennyi, ha dicsőségben részesül az egyik tag, vele együtt örül valamennyi. Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai. (1Kor 12, 12-13.26-27)

melyhez még hozzákapcsolhatjuk az 1Kor 10,16-17-et:

Az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megtörünk nem a Krisztus testével való közösségünk-e? Mert egy a kenyér, egy test vagyunk mindannyian, akik az egy kenyérből részesedtünk.

sőt még 1Kor 6,15-öt is:

Vagy nem tudjátok, hogy a ti testetek a Krisztus tagja? Most tehát azok, akik a Krisztus tagjai, parázna nő tagjaivá legyenek? Szó sem lehet róla!

A páli ígék ismeretében megállapíthatjuk, hogy Pál átértelmezi az eredeti tanítómését, nem pusztán erkölcsi mondanivalóra hegyezi ki, hanem ettől sokkal mélyebb, sokkal tartalmasabb mondanivalóval tölti meg azt.

Pálnál az egyház nem pusztán egy testhez hasonló, hanem Krisztus teste az. Ez két dolgot jelent a számunkra. Jelenti egyúttal azt, hogy a Krisztus teste Pálnál nem csupán egy hasonlat, hanem több annál. Maga a valóság. Eduard Schweitzer megállapítja: Pál számára a Krisztus teste kép „több pusztá képnél. Ez igenis Krisztus teste, sőt maga Krisztus a test.” (in: Dr. Cserháti Sándor: Pál apostolnak a korinthusiakhoz írott első levele 557. oldal) Az egyház tehát nem hasonló Krisztus testéhez, nem olyan, mint egy test, nevezetesen Krisztus teste, hanem az. Az egyház Krisztus teste.

A másik pedig, amit Pál megfogalmazása jelent számunkra az az, hogy az egyház nem csupán emberi közösség, nem „societas”, embereknek egy közös cél érdekében való együttműködési közössége (Scholz), hanem olyan közösség, melyet Krisztus maga hozott létre, ő maga élte, melynek „értelme nem abban van, hogy a hívők összessége testesítene meg Krisztust a világban”, (hiszen Krisztus folyamatosan és személyesen jelen van övéi életében, az egyházban), s nem is egyszerűen abban van értelme, „hogy így az egyházban folytatódik a történeti Jézus munkája, és műve. (Hiszen ezzel tagadnánk annak páratlanságát és egyszerűségét.) ... Létének alapja és értelme tagjain és tagjainak összességén kívül és túl az élő Úrban van.” (Ittész Gábor: Az egyház küldetése ma – in: Kereszttyén Igazság 3. szám 18. oldal) Werner Elert ezt így fogalmazza meg Der christliche Glaube című dogmatikájában: „az egyház több, mint tagjainak összessége”. (404. oldal)

Az egyház tehát az élő Krisztus élő teste. Élő organizmus. „Ő fejtük, mi néki teste ... ő miénk, övéi mi.” (Zinzendorf – EÉ: 266/1) – énekeljük közkedvelt énekeinkben.

Keressük meg most már mi jellemzi az egyházat, mint az élő Krisztus élő testét?

Elsősorban az, hogy ez a test egy, mivel egy Krisztusunk van. Ezért mindenki, aki az élő organizmusba, Krisztus testébe tartozik, ugyanannak a testnek része, egységben van Krisztussal, és Krisztus által a test többi tagjával. Nem függ ez felekezeti hovatartozástól, nem az határozza meg, hogy valaki szerepel-e bármely egyház, pontosabban felekezet nyilvántartásában, nem az egyházfenntartás megfizetése tesz a test részévé. Lehet valaki a szervezeti egyház tagja úgy, hogy közben nem tagja az élő Krisztus élő testének. Mert az élő Krisztus élő testének tagjává – szintén Pál apostol szavai szerint – Krisztus maga tesz bennünket, mégpedig a keresztség és az úrvacsora által.

A keresztségben belekereszteltettünk az egy testbe, s az Úristen teremtményeiből istengyermekké lettünk. Ez azt jelenti, hogy háttérbe szorulnak azok a jellemzők, melyek e világi életünkben határoznak meg minket. Háttérbe szorul fajunk, nemünk, bőrünk színe, nemzetiségünk, társadalmi, gazdasági, anyagi helyzetünk, mert mindenek elé kerül az, hogy istengyermekké lettünk a fejünkre hulló keresztség által, hogy tagjai lettünk Krisztus testének, az egyháznak, és így örök élet örökösei lettünk.

Mi csak néhány csepp vizet látunk, s néhány elhangzó szót hallunk – s azt hisszük, sokan azt hisszük, ennyi a keresztség csupán. Jelentéktelen, olcsó, hétköznapi dolog, használt holmi, vagy éppen valami, ami szokás, de nem tudjuk mire való, és mi a haszna. Vajon hányan vannak közöttünk, akik e nagyszerű adományát Urunknak hagyják elveszni, és csupán emlékét őrzik néhány fénykép és fiókok mélyén őrzött emléklap tárolásával?!

Luther azt írja a keresztség jelentőségéről a Nagy kátében: „ha akadna egy orvos, aki tudná annak a titkát, hogy az emberek ne haljanak meg, vagy ha meg is halnak, azután örökké éljenek, úgy hullatná és záporozná rá a világ a pénzét, hogy senki nem férközhetne közelébe a gazdagoktól! A keresztségben pedig mindenkinek ingyen szállítanak házhoz olyan kincset és orvosságot, amely elnyeli a halált, és minden embert életben tart.” (238. oldal)

A Krisztus testében pedig az úrvacsora tart meg, hiszen az Krisztus teste és vére kenyérben és borbán. Minden alkalommal, amikor élünk vele, Krisztus testét rág-hatjuk szánkban és vérét ihatjuk a vele való közösség, a Krisztus egy testébe való tartozás, az egység kifejezéséeként.

De lám, milyen sokan értéktelennek tartják Krisztusunk szent testét és vérét, és tartják távol magukat az éltető eledeltől, mely nélkül – ki kell mondani – nem tagja senki az élő Krisztus élő testének. Mert az egy testben ezzel táplálkoznak az élő testrészek. Ismét a Nagy kátét idézem, Luther szavát: „akik keresztyének akarnak lenni, rendezkedjenek be arra, hogy gyakran vegyék a tisztelendő szentséget. ... nem tekinthető keresztyének az az ember, aki ... hosszú időre visszavonul és tartózkodik a szentségtől.” (253. oldal)

Figyeljük meg mennyire összhangban van a biblikus igazság, Pál szava a mi Ágostai Hitvallásunkkal. Az Ágostai Hitvallás az egyház létének, élő voltának éppen ezeket a szükséges feltételeit nevezi meg: Krisztus, azaz az ige, és a szentségek, azaz a keresztség és az úrvacsora.

Így mondja az Ágostai Hitvallás a VII. cikkében: „Az egyház a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki.”

Az egy Krisztus-testbe mindenki tehát az egy keresztség által tagolódik be, és az egy kenyér, Krisztus teste és vére által tartatik meg benne!

Az egy Krisztus testben, az egyházban, – Pál ehezusiaknak írott levele 4. fejezete alapján – *egy a test, és egy a Lélek, amint hogy egy reménységre kaptatok elhívást is; egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Istenen és Atyja mindeneknek.* (4-6. versek)

Az egység hétszeresen (a hét szimbolikus szám, a teljesség szimbóluma) ajándékoztatik a test tagjainak, hétszeres egység fogja egybe a test tagjait.

Az egy test és az egy keresztség mellett, melyről már szoltunk, Krisztus testében, az egyházban *egy a Lélek*, amely munkálja, ébreszti és elmélyíti a tagokban a hitet, és ösztönzi szolgálatra a tagokat. Ő gondoskodik arról, hogy amit az istentiszteleten hallunk, az igehirdetés, Isten igéjévé váljon, s amit mondunk, az ének, az imádságok, hitvallássá formálódjanak szánkban.

Krisztus testében a *reménység is egy*, mégpedig az, hogy utunk Krisztus felé tart és Krisztushoz vezet. Ő a cél, őra figyelünk. E világ minden mozzanata, minden tevékenysége, minden kötelezettsége és minden kedvtelése is onnan, az örökkévalóságból kap fény sugarat, s e fény sugar fényében tesszük ma, amit tennünk kell, és amit megtehetünk. Egy a reménység, hogy *minden* Krisztus felé tart; a jó, de a rossz is Krisztusban éri el célját. A jó, hogy elnyerje az örök életet, s a rossz, hogy megszűnjön létezni örökre.

Krisztus testében *egy az Úr* is, s ez maga Krisztus, aki nem parancsokkal és követelésekkel uralkodik, aki a szeretetből vállalt kereszthalál és a dicső feltámadás által lett Úrrá, s akihez nem az engedelmesség, akaratának külsődleges végrehajtása fűz, hanem az ő nagy szeretete által bennem felébredt bizalom.

Egy a hit is, mégpedig az, hogy Krisztus értem halt meg, s az ő áldozata nekem és a Krisztus test minden tagjának az üdvösséget jelenti.

Krisztus testében *egy az Isten* is, aki ezt az egész világot megteremtette és kormányozza, akinek egyetlen szavára hegyek jönnek létre és világok pusztulnak el,

aki bármit megtehet, amit csak akar; aki nemcsak mindenható, hanem szent is, tökéletes, büntelen. Aki elérhetetlen távolságban van az embertől, de aki az Úr Jézus által mégis a mi mennyei Atyánk, akit szabad így szólítanunk, hiszen Jézus maga tanított erre – mi Atyánk, aki a mennyekben vagy.

Az egy Krisztus testben Krisztussal való egységünk és Krisztus által a test többi tagjával való egységünk egy „sorsra”, és egy életvezetésre rendel bennünket. Mit jelent ez? Azt jelenti egyrészt, amit Páltól így hallottunk: *ha szenved az egyik tag, veled együtt szenved valamennyi, ha dicsőségben részesül az egyik tag, veled együtt örül valamennyi*. Akár bánat, akár fájdalom, akár megvetés, vagy kiteszítottság éri egyikünket, a többi osztozik benne, mint ahogy osztozik a boldogságban, az eredményekben, a jól végzett szolgálatban is. Ezt jelenti az egy „sors” – egymást hordozzuk jóban, rosszban. De mintha egyházunk közelmúltjának és jelenének története valami mást mutatna! Hányszor magukra hagyjuk a gyengéket, a megbántottakat, a veszteseket, és hányszor gondolkodunk világi módra, 'vesszen a férge' módra róluk, míg hízelgünk a sikereseknek, míg kapcsolatot építünk azok felé, akikről úgy gondoljuk, hatalommal bírnak!

Az élő Krisztus-testben a tagoknak egy a sorsuk: együtt szenvednek és együtt örülnek!

Másrészt az egy testben egy az életvezetés is. Azt értem ez alatt, hogy azonos az, ahogyan éljük az életünket, amilyen magatartással, szemlélettel, erkölcsiséggel töltjük meg mindennapjainkat. Pál szava döbbenetes, ha mélyen belegondolunk: *a ti testetek a Krisztus tagja* – mondja. *Most tehát azok, akik a Krisztus tagjai, parázna nő tagjaivá legyenek?* Vagyis: ha a test egyetlen tagja nem él Krisztus testéhez méltóan, az az egész testet beszennyezi!

Vajon gondolunk-e erre ma egyházunk életében, amikor oly sokan közülünk nem Krisztushoz, hanem a világi erkölcsőhöz és életvezetéshez igazítják életüket? Gondolunk-e arra, hogy ezzel az egész Krisztus-testet szennyezik be? És gondolunk-e arra, hogy ezért mondhatja rólunk a világ: *ők sem mások, ők is csak ugyanolyanok, mint mi*. Mi értelme van hát az egyháznak?

Az élő Krisztus-testben lehetetlen, hogy ez megtörténjen! Mert az élő Krisztus-test élő tagja Krisztustól kapott erővel, krisztusi módon, krisztusi értékrend alapján éli életét!

Summa summarum: megállapíthatjuk, hogy az egyház, Krisztus teste, Krisztusban egy. Ő ajándékozza meg népét, testének tagjait a vele való egységgel, általa kerülnek a tagok is egységbe egymással, s ez az egység mindaddig megmarad, amíg a tagok Krisztusban maradnak, benne és belőle élnek, őt követik. És mindaddig, amíg Krisztusban egy test vagyunk, a test tagjainak különbözősége, sokszínűsége a Krisztus-testet, az egyház életét színesíti, gazdagítja, építi. Mihelyt azonban elszakadunk Krisztustól, különbözőségünk a versengés melegágya lesz, ahol virágzik az önös indulat, az irigység, a hatalomvágy, a másik fölé kerülni akarás szándéka.

Számunkra azonban ma az a kérdés: mi jellemzi az egyházat, mint Krisztus egy testét? S erre azt válaszolhatjuk: a test tagjainak sokszínűsége jellemzi. Pál apostol mondatai mentén haladva mindent megtudhatunk arról, mit is jelent, hogyan valósul ez a sokszínűség Krisztus egységében.

Pál azt mondja: *A kegyelmi ajándékok között ugyan különbségek vannak, de a Lélek ugyanaz. (1Kor 12,4)* Ez azt jelenti a számunkra, hogy az egyház minden tagjának, kivétel nélkül, adatott kegyelmi ajándék, amit görög szóval karizmának mondunk. Senki sem mondhatja tehát, hogy neki nincs kegyelmi ajándéka, amelyet kapott volna a Szentlélektől!

Pál mondata azt is jelenti, hogy más és más kegyelmi ajándéka van a test tagjainak. Ebben áll a test sokszínűsége.

Majd Pál folytatja: *Különbségek vannak a szolgálatokban is, de az Úr ugyanaz. (1Kor 12,5)* S ez azt jelenti: az egyház minden tagjának, kivétel nélkül, adatik szolgálati terület az egyházban. Ebben áll a test működőképessége. Senki nem várhatja tehát mástól, hogy elvégezze azt a szolgálatot, ami neki adatott. Az el nem végzett szolgálat pedig ismét az egész test kárára van. Mégis milyen sokan csak „fogyasztói” ma a gyülekezetnek, az egyháznak, s nem keresik karizmájukat, és az annak megfelelő szolgálati területet! A szolgálattevők pedig nem egyszer azt érzik, amit a 38 éve beteg a Bethesda tavánál: nincs emberem.

Azt is mondja Pál: *némelyeket először apostolokká rendelt az Isten az egyházban, másodszor prófétákká, harmadszor tanítókká. (1Kor 12,28)* Azt jelenti ez, hogy a szolgálatokat maga az Úr osztja ki. Kire ezt, kire azt a szolgálati területet bizza a tag kegyelmi ajándékának megfelelően. Csak zárójelben teszem fel a kérdést: amikor egyházunkban választásra vagy kiválasztásra kerül sor, szempont-e egyáltalán az Úr akarata, vagyis az, hogy kinek mihez van karizmája s ezért milyen szolgálatra rendeli őt az Úr?

Pál azt is mondja: *ha a test csupa szem, hol lenne a hallás; és nem mondhatja a szem a kéznek: „Nincs rád szükségem”.* (1Kor 12,17.21) Vagyis karizmáink és szolgálataink különbözősége miatt egymásra vagyunk utalva. Szükségünk van egymásra. Szükségünk van arra, aki az igét hirdeti nekünk. Szükségünk van arra, aki vigasztalni tud és reményt ébreszteni. Szükségünk van a tanítókra, akik gyermekeinket vezetgetik Krisztushoz, az egy testbe. Szükségünk van a vezetőkre, akik képesek a jó úton vezetni bennünket. Szükségünk van pénzügyi szakemberekre, akik az egyház anyagi feltételeit teremtik meg. Szükségünk van minden tagra. Szükségünk van egymásra. Egymásra vagyunk utalva.

Pál apostol azt is mondja: *A Lélek megnyilvánulása pedig mindenkinek azért adatik, hogy használjon vele. (1Kor 12, 7)* Haszonra adatik tehát a karizma, s a szolgálat. De a haszon – a test képénél maradván –, soha nem a tagé, hanem az egész testé. Úgy kell tehát karizmánkat kamatoztatni, úgy kell szolgálatunkat végezni az egy testben, hogy általa a test gyarapodjon, a test épüljön, a test gazdagodjon.

S, ha most végül feltesszük a kérdést, mit jelent a Krisztus-test egysége és a szolgálatok sokszínűsége a mi számunkra, egy keresztyén pedagógus számára, akkor azt mondhatom:

Kedves pedagógus testvérem!

Te is Krisztus testének tagja vagy. Te is részesültél az egység ajándékában, mégpedig hétszeresen, azaz az egység teljességében, mert tagja vagy az egy testnek az egy keresztség által; az egy Lélek adta neked a tanítás és a nevelés karizmáját; te is Krisztus teste és vére által erősödsz meg mindig újra az egy Krisztus-hitben és az örök élet reménységében, és a mi Urunk Jézus Krisztus által nevezheted te is Atyádnak a világmindenséget Teremtőjét és Urát.

Ezért Krisztus testének élő tagjaként végezd a tőle kapott szolgálatot! Végezd Krisztusra mutató étellel: minden cselekedeteden, magatartásodon, ahogyan szólsz a gyermekekhez, ahogyan válaszolsz nekik, látszék, hogy az élő Krisztus élő testének tagja vagy! Végezd a szolgálatot Krisztusra mutató szakmaisággal: hiszen bármely tudományt tanítasz is, az mindig továbbmutat önmagán arra az Istenre, aki megteremtette ezt a világot, és arra a Krisztusra, akire nézve teremtett minden! Végezd a szolgálatot a Krisztus testének sokszínűségét képviselő módon: megtalálva az adott korosztálynak, s egy adott gyermeknek megfelelő leghatékonyabb módszert! Hiszen Krisztusról tanúskodni legalább olyan sokszínűen lehet, amilyen sokszínű az egy élő Krisztus-test tagjainak szolgálata!

Így lesz szolgálataod a Krisztus-test hasznára. Így gyarapodik, épül, gazdagodik szolgálataod által az egyház.

Pál apostol szavai vezettek végig bennünket ma témánkban, így zárják gondolatainkat is az ő szavai: *Ezért meghajtom térdemet az Atya előtt, akiről nevét kapja minden nemzetség mennyen és földön: adja meg nektek dicsőségének gazdagsága szerint, hogy hatalmasan megerősödjék bennetek a belső ember az ő Lelke által; hogy a Krisztus lakjék szívetekben a hit által, ... és így megismerjétek Krisztusnak minden ismeretet meghaladó szeretetét, hogy teljességre jussatok, az Isten mindent átfogó teljességéig. Aki pedig mindent megtehet sokkal bőségesebben, mint ahogy mi kérjük vagy gondoljuk, a bennünk munkálkodó erő szerint: azé a dicsőség az egyházban Krisztus Jézus által nemzedékről nemzedékre, örökkön-örökké. Ámen. (Ef 3, 14-17.19-21)*

„Az egyházi év: *Krisztus-év*, az Úr kegyelmének kedves esztendeje (Lk 4,19), amelyben a váltságmű isteni drámája – a kegyelmi eszközökből élő, imádkozó egyház személyes átélésére – jelenvalóvá válik.”

(Dr. Jánossy Lajos: *Az egyházi év útmutatása*)

Terray László

Válasz a Laudációra

Elnök-püspök úr, egyetemes felügyelő úr, zsinati elnökség és zsinati tagok, kedves testvérek, kedves barátaim!

Az első, ami eltölti szívemet ezen az ünnepi alkalmon, az öröm és a hála. Öröm és hála egyházunk legfelsőbb elismerése felett, amelyben most zsinati istentisztelet keretében részesülök. De más érzések és gondolatok is foglalkoztatnak ebben az ünnepi órában. Ezek egyikét így hívják: alázat. Hiszen a díj arról az Ordass Lajosról kapta nevét, aki egyházunkban a legkiemelkedőbb helyet foglalja el az elmúlt század egyháztörténetében, s ezt még hozzá most egyházunk legfelsőbb döntéshozó testülete jelenlétében vehetem át. Ilyen díjat csak alázattal lehet elfogadni.

Soha nem tekintettem magamat valamiféle hősnek vagy kiválóságnak. Egyszerűen fogalmazva így lehet ezt mondani magamról: kellő időben, kellő helyen éppen én voltam ott, ahol válaszolni kellett egy kihívásra, az amerikai ezt így mondaná: egy *challenge*-re, és vállalni kellett egy feladatot, amelyet az adott helyzet teremtett.

Hadd mondjak egy példát. 1963-ban egy 3000 lelkes norvég gyülekezet lelkésze voltam. Egy nap telefon jött a Norvég Missziótól, Osloból. Nem tudnak összeköttetést teremteni azokkal, akik pár évtizeddel korábban a misszió budapesti gyülekezetéhez tartoztak. De talán az éter hullámain át el lehetne őket érni. Elvállanám-e heti negyedórás magyarnyelvű rádióprogramok szerkesztését? – Hát lehet egy ilyen kihívásra nemet mondani?!

Egy másik példa. Ordass Lajos temetésén jelen volt egy sereg nyugati evangélikus egyház képviselője. Hazautazás előtt többen együtt arról beszélgettek: kellene alapítani egy nemzetközi alapítványt, hogy megőrizzük Ordass Lajos szellemi örökségét. Erre sem a Magyarországi Evangélikus Egyház, sem pedig Magyarországon élő magánszemélyek még csak nem is gondolhatnának. Ez 1978-ban volt. A norvég esperes aki egyháza képviselője volt a temetésen, hazaérkezése után nekem szegezte a feladatot: Ezt *neked kell* megcsinálnod. – Lehetett volna erre a kihívásra, *challenge*-re nemet mondani?

Ha az adott esetben valaki más lett volna ott, kellő időben, a kellő helyen, akkor ma nem én állnék itt, hogy átvegyem evangélikus egyházunk Ordass Lajos díját az evangélikus egyház vezetőségétől.

De azt sem akarom eltitkolni, miért éppen én voltam „akkor” és „ott”, - főleg „ott” ti. Norvégiában. Oda ugyanis egy úgynevezett véletlen folytán kerültem. Mikor 1947-ben megkaptam a Lutheránus Világszövetség ösztöndíját, az nem volt helyhez kötve, és én Svédországba szerettem volna menni, hogy a világhírű svéd Luther-kutatók katedrája alatt ismerjem meg jobban Luther Mártont. De mikor ezt elmondtam tanácsadómnak Ordass Lajosnak, akkor ő azt mondta: Fiam, ne menj te Svédországba. Ott már négy ösztöndíjasunk van: Vajta Vilmos, Pósfay György, Leskó Béla, Ferenczy Zoltán, - nem, menj te Norvégiába, ott még nem volt ösztöndíjasunk.

Így lett az, akiről ez a díj a nevét kapta, közvetítője annak, hogy az első, aki ebben a díjban részesül, kellő *időben* és kellő *helyen*, ott lehetett, ahol feladatokat kellett és lehetett vállalni, ti. Norvégiában.

De most, befejezésül, a köszönet szavához azt is hadd fűzzem még hozzá: Akinek vagy akiknek elsősorban járna ez a díj, az a sok névtelen vagy néven nevezhető magyar evangélikus férfi és nő, akik a megpróbáltatások idején üldöztetést szenvedtek hitükért, *itt, Magyarországon*, és hűségükkel, Krisztus-követésükkel átmentették – emberileg szólva – Jézus Krisztus evangéliumát az elkövetkező generációknak. Ezek legtöbbször ma már nem él közöttünk, emlékük legyen áldott. Az élők számára, a mi számunkra, de az új generációk számára is, legyen az Ordass Lajos-díj ösztönzés a hűségre, a Krisztus-követésre.

Köszönöm a figyelmet!

„Ez a 40 napos böjti időszak (amely éppen a vasárnapok kivételével 40 napos!) a megelőző bevezető bűnbánati idő folytatásaként a megtérésnek és gyógyulásnak (gyónás!) az ideje az egyházban. Visszatérés a keresztség szentségében kapott kegyelemhez, hogy mint Isten megváltott gyermekei, Krisztus erejében, új életben („igazságban és valóságos szentségben”) járjon, naponként megharcolva a harcát az ördöggel és birodalmával.”

(Dr. Jánossy Lajos: Az egyházi év útmutatása)

Bence Gábor

Sulyok Imrére emlékezünk

Az elmúlt év végén, 2008. november 24-én, 96 évesen hunyt el Sulyok Imre, az evangélikus zenei élet meghatározó alakja.

Hosszú életének mindvégig része volt az egyházi zene, a művészi szolgálat és a gyülekezethez tartozás. Oly természetességgel végezte munkáját közöttünk, hogy csak ritkán csodálkozhattunk rá arra, milyen jelentős muzsikus is ő. Elfogadtuk, amit általa kaptunk anélkül, hogy szembesültünk volna kivételezettségünkkel.

A következő nemzedékek feladata lesz módszeresen felmérni a szerteágazó életművet, de azt már előre láthatjuk, hogy Sulyok Imre munkássága újra meg újra fontos alapként jelenik meg mindenkinek, aki a gyülekezeti éneklést, az evangélikus kórusmuzsikát, az istentiszteleti orgonazenét kutatja, és annak is, aki Kodály Zoltán, Johann Sebastian Bach és természetesen Liszt Ferenc műveivel foglalkozik.

Illő, hogy halálakor legalább vázlatosan soroljuk fel tevékenységének legfontosabb területeit.

Tanulmányok

Saját vallomása szerint karmester szeretett volna lenni, ezért jelentkezett a Zeneakadémiára 1931-ben. Ekkor került Kodály Zoltán zeneszerzés szakos osztályába. Igényesebb zenei alapozást nem is kaphatott volna: Kodály következetessége és elvárásai – mind zenei, mind általános kulturális területen – meghatározónak bizonyultak élete végéig. Sulyok Imre mégsem a legendásan alig teljesíthető elvárásokra emlékezett csak vissza, hanem arra is, hogyan követte figyelemmel a diploma után is tanítványait Kodály. Nemcsak zenei eredményeiket ismerte el, hanem jókívánságokat küldött a család gyarapodásakor, sőt még arra is kész volt, hogy a hadifogságba kerülő tanítványáért szót emeljen az állami vezetőknél.

Sulyok Imre másik nagy mestere Zalánfy Aladár lett – aki professzori teendői mellett a Deák téri templom orgonistája is volt –, tőle tanult orgonát és egyházzenét. A majd' egy évtizednyi zeneakadémiai tanulmány után négy tanszak diplomáját tudhatta magáénak: zeneszerző, középiskolai énektanár, orgonista és egyházzenész lett. Ideális felvérteztség ahhoz, hogy gyülekezeti munkássága mellett az egész evangélikusság zenei és lelkiéletét alakító szakember legyen.

Magyar evangélikus énekreform

1936-tól az óbudai gyülekezet kántora, ahol az ő idejében készült el az ország egyik legkorszerűbb orgonája. (E nagyszerű hangszer sajnos csak néhány évig szolgált 1940–44 között, mert a háborúban bombatalálat érte.) Ezekben az években kezd foglalkozni – unokabátyja, Schulek Tibor munkatársaként – a magyar koraprotestáns énekinccsel. A háborús évek nehézségei közepette gyűjtik és másolják a régi énekeskönyvek anyagait. Példaértékű, ahogy a feldolgozott anyagot igyekeznek a gyakorlatban is kipróbálni, tanítják azokat ifjúsági konferenciákon, evangélizációkon egyaránt. Munkájuk összegzése a „Régi magyar istenes énekek”

című énekeskönyv, amelyet a közelgő front előtt az utolsó pillanatban nyomtat ki a Harangszó nyomda Győrött, 1945-ben.

A magyarországi énekreform második nagy állomása volt 1950-ben a „Cantate” énekfüzet megjelenése. Ebben a magyar anyag mellett helyet kapott a frissen fordított, ritmizált német korál is. E kötet hymnológiai adatolását is Sulyok Imre készítette el.

Újabb öt év elteltével megjelent a „hétsházás” énekekkel kibővített új „Dunántúli énekeskönyv” is. Ebben Sulyok Imre már mint a szerkesztőbizottság zenei vezetője szerepel, s az új énekekhez szükséges kíséretetek egy részét is ő készíti el.

Közben – 1951-ben – a kelenföldi gyülekezet kántora lesz. Meghívását a gregorián alapú énekes istentiszteletek (vesperák) zenei szükségletei indokolják, de nem csak orgonistája lesz ezeknek az alkalmaknak, hanem a kutatói munkában is segít Botta István lelkésznek.

Az új énekek tanításához sorra írja kisebb-nagyobb korálfeldolgozásait az énekkarnak: a kórus havonta mutat be így egy-egy új éneket, amit a gyülekezet négy héten át minden istentiszteletén elénekkel. Természetesen orgona-előjátékok is gyakran készülnek a magyar énekekhez.

1956-tól a Teológiai Akadémián tizenegy éven át tanította a zenei tárgyakat. Ránk maradt jegyzetei a gyülekezeti énekekhez arról tanúskodnak, hogy ezt a feladatát is különleges igényességgel látta el. Kimerítően ismerte az elérhető szakirodalmat, amelyet szükség esetén saját kutatásaival egészített ki. Pedagógiai tevékenységére szeretettel emlékeznek vissza lelkésszé lett tanítványai is.

Érthető, hogy az 1982-ben megjelent „Evangélikus énekeskönyv” szerkesztésekor is egyike volt a dallami bizottság tagjainak. A feladat iránti elkötelezettségét és alázatosságát jelzi az, hogy vállalta a munkát úgy is, hogy a szerkesztést irányító Trajtler Gábor – az egyházi felsőbbség nyomására – kénytelen volt nélkülözni a magyarországi énekreform másik nagy úttörőjét, Schulek Tibort. Az új énekeskönyvhöz bámulatos gyorsasággal készítették el a Korálkönyvet is. Sulyok Imre harmonizációi kiemelkedően nagy gyakorlatról tanúskodnak, megoldásai a dal-
lamhoz alkalmazkodóak, könnyen játszhatóak, de mégis egyéni hangúak.

Zeneszerző

Műjegyzéke szerint 190 kompozíciót hagyott ránk a legváltozatosabb műfajokból. Nem az „íróasztalnak dolgozott”, általában valamilyen konkrét igény adta az okot a komponálásra. Énekkarra írt korálfeldolgozásait már említettük, s számos istentiszteleti használatra szánt egyéb kórusműve is van. Ezek egy része nyomtatásban is megjelent, de sok műve csak a megajándékozott kórus (legtöbbször saját kórusa, a kelenföldi énekkar) kottatárában lelhető fel.

Ugyancsak istentiszteleti keretek közé illik orgonaműveinek többsége is: korál-előjátékok, meditációk, szabad orgonaművek. Művészetének elismertségét jelzi, hogy több műve külföldi kiadóknál is megjelent (pl. Hollandiában, Svédországban). Pedig következetesen került a népszerű zenei rutinfogásokat, kompozíciói már-már szikárok, a középkor egyházi művészeinek magatartásával íródtak: álljon középpontban a mondandó, a feladat, a szerző maradjon háttérben. Művei sohasem voltak „divatosak”, éppen ezért biztosak lehetünk abban, hogy néhány évtized múlva felfedezi magának e műveket az egyházi zeneélet. A becsületos kompozíci-

ős munka és az önuralommal kezelt ihletettség minden korban hitelessé teszi majd szerzeményeit.

Számos világi zeneművet is írt: néhány szimfonikus művet, sok kamarazenét, dalokat és szólóhangszeres darabokat. Kiemelkedő közülük orgonaversenye és vonósnégyese, de még a pedagógiai célzattal készített kisebb hangszeres darabjai is mindig igényesen kidolgozottak, kedvesek mind a játékosnak, mind a hallgatónak. (Sulyok Imre műjegyzéke az „info.bmc.hu” címen található az interneten.)

Élete nagy megpróbáltatása volt a kétéves szovjet hadifogság 1945–47 között. A Gondviselőbe vetett hite mellett a túlélésben segítette fegyelmezettsége és rendezettsége, amelyet még a cserkészéveiben alapozott meg. Így lehetséges, hogy mihelyst kicsit is lazultak a kötelékek, a fogságban is komponálni kezdett. Tudjuk, hogy ekkor írta a „A mélységből kiáltok, Uram, hozzád” szövegkezdetű zsltárát kórusra és zenekarra és „Könyörgés” című orgonaművét is. Ez utóbbit hazaérkezte után tételpárrá egészítette ki a „Hálaadás” című kompozícióval.

A háború és a fogság éveit után még egy ideig dolgozhatott régi munkahelyén, a Magyar Rádióban, de származása, katonai múltja és talán egyházi kötődése miatt is 1950-ben elbocsátották onnan. Csak 1958-tól került a Zeneműkiadó Vállalathoz szerkesztőnek. Legendásan „jó szemű” korrektornak bizonyult, ami a kottakiadásnál különösen értékes tulajdonság.

1982-ben jelentette meg J. S. Bach négyszólamú korálharmonizációiak eddigi legteljesebb gyűjteményét, amelyben a feldolgozásokhoz tartozó korálszövegeket is megtaláljuk, így módunk van a szöveg és a zene összefüggéseinek vizsgálatára. E kiadvány minden zenét tanuló fiatal nélkülözhetetlen kötete lett azóta Magyarországon, százötvenévnnyi használat után felváltva a hibáktól hemzsegő, szövegtelen ún. 371 *Choralgesänge* c. gyűjteményt. Ugyanebben az évben jelent meg magyarul a Bach-muzsika másik nélkülözhetetlen segédkönyve, Alfred Dürr monumentális munkája Bach kantátáiról. A könyv lelkes fordítója keveset értett az evangélikus liturgiához és egyházi zenéhez, így Sulyok Imre volt az, aki szakmailag átdolgozta a fordítást.

Kodály Zoltán szellemi hagyatékával is sokat foglalkozott Sulyok Imre. Alapító tagja volt a Kodály Társaságnak, s sokat segített a Kodály Archivumnak is. Még Kodály életében a szerző jóváhagyásával készítette el a 114. genfi zsltár hangszerelt változatát, s harminc évvel mestere halála után – 1997-ben – ő adta közre első ízben Kodály négy ifjúkori kórusművét.

Szívesen foglalkozott a bécsi klasszikus kor magyar vonatkozású zenéjével is: Gregor Werner, Albrechtsberger és Michael Haydn műveket adott közre, sőt egy addig ismeretlen Mozart prelúdiumot is, amelyet édesanyja családi hagyatékában talált kéziratban.

Legfontosabb kutatási területe azonban Liszt Ferenc életművéhez fűzte. 1972-ben éppen azért vállalta a nyugdíjas státuszt, hogy minden energiáját Liszt zongoraműveinek kritikai kiadására összpontosíthassa. Két nagy sorozatban jelentették meg Liszt eredeti zongoraműveit és átíratait összesen több, mint negyven kötetben. Különleges alaposága és munkabírása mellett idegen-nyelvi ismereteire is szüksége volt ehhez a munkához. Sokat kellett utaznia és leveleznie, míg egy-egy kompozíció többfajta változatát összevetve eleget tudott tenni a „kritikai kiadás” magas követelményeinek.

A békesség embere

Nehéz másképp jellemezni Sulyok Imrét annak, aki kapcsolatba kerülhetett vele: békességet sugárzott. Szinte sohasem láthattuk idegesnek. Vallomása szerint még azokkal a munkatársaival is megtalálta az együttműködésre alkalmas hangot, akiket hibáik miatt nehezen tudott tisztelni. Szüksége is volt erre az adottságára különösen azokban az években, mikor eltávolították a kelenföldi gyülekezet lelkeszeit, és adminisztrátorok álltak helyükre. Békességet sugárzott, amikor ének- vagy zenekari próbát vezetett, amikor előadást tartott, amikor kutatásaival foglalkozott, hiszen tudása és tapasztalata adott biztos alapot nyugalmának. Nagyon szeretett beszélgetni, és értett is a jó történetek hatásos előadásához, de zsörtölődni vagy hordószónokoskodni sohasem hallottuk. Hosszú élete során igen szélsőséges körülmények közé került, volt miből meríteni beszélgetéseikor. Teljes természetességgel beszélt a háború előtti művészvilágról és a hadifogság ember telenségéről is. Sem harag, sem irigység nem volt benne, ahogy mondotta: „Isten kegyelmében éreztem magam egész életemben”.

Komolyan vette életét, komolyan vette feladatait. Talán ez a második jellemvonás, ami eszünkbe jut Sulyok Imrére emlékezve. Komolyan vette édesanyja kérését, amikor kántorkodni kezdett a lipótmezei kápolnában, komolyan vette cserkészvezetőit, amikor a becsületesség útjára tanították, komolyan vette felekezetét, amikor az érseki gimnáziumban állt helyt evangélikusként, komolyan vette a zenészi elhívását, amikor vállalta a kor legkeményebb zenei képzését. És végtelemül komolyan vette a családot: gyermekeit és unokáit, s mindenek előtt feleségét, hűséges segítőjét Bodolay Mártát, akivel 1940-ben kötött házasságot. Komolyan vette feladatait: azt, hogy egy gyülekezet zenei vezetése van rá bízva, s fújhatnak bármilyen szelek, őneki igényességgel és alázattal kell szolgálnia, s azt is, hogy meg kell őriznünk kulturális értékeinket, utána járva minden apró kéziratnak és adatnak, ami egy-egy zenemű hitelességét erősítheti. Komolyan vette a fiatalokat, segítette őket zenészi tapasztalatokhoz jutni, s még arra is hajlandó volt, hogy kórusfeldolgozást készítsen egy népszerű ifjúsági énekre, felmutatva, hogy az igényesség minden stílusban értéket teremt.

És komolyan vette Teremtőjét, aki küldetéseit adta, és aki – hitünk szerint – végtelen békességébe fogadta.

„Húsvétot, Krisztus Urunk diadalmas feltámadásának királyi ünnepét eredetileg 50 napon át ünnepelte az egyház; húsvétvasárnaptól pünkösdig egyetlen ünnep: az élet Fejedelme dicsőséges feltámadásának és életet ajándékozó királyságának örvendező ünnepe volt ez a 7 hét, amelynek kiemelkedő napjaként ülte meg a 40. napot, a *menybbemenetel* ünnepét. S a húsvéti öröm még az 50 nap elmúltával is tovább él az egész egyházi évben: *minden vasárnap a feltámadt, élő Krisztus örömmünnepe*; bizonyos mértékben minden vasárnap húsvét!”

(Dr. Jánossy Lajos: *Az egyházi év útmutatása*)

Weltler Rezső

Egy modern Jónás 25 éve hunyt el Martin Niemöller

*„Amikor a náciok elvitték a kommunistákat, hallgattam, hiszen nem voltam kommunista.
Amikor elvitték a szakszervezetéseket, hallgattam, hiszen nem voltam szakszervezetis.
Amikor bezárták a szocialistákat, hallgattam, hiszen nem voltam szocialista.
Amikor bezárták a zsidókat, hallgattam, hiszen nem voltam zsidó.
Amikor engem vittek el, már nem volt senki, aki tiltakozhatott volna.”*

Nem véletlenül választottam megemlékezésünk mottójául éppen ezt a Niemöller- idézetet. Egyrészt – legalábbis hazájában, Németországban – olyanok is ismerik, akik nem is tudják, hogy Niemöllertől származik. Másrészt ez a megnyilatkozás mintegy „pars pro toto” világosan tükrözi Niemöller egyik legjellemzőbb tulajdonságát: mindig félreérthetetlenül, sőt nem ritkán szándékosan kiélezetten fogalmazott, amivel mellesleg hosszú élete során számos ellenséget is szerzett magának. Amit viszont éppen ezért még az utóbbiak se tagadhattak: olyan ember volt, aki komolyan vette a Hegyi Beszéd intelmét: „... a ti beszédeitekben az igen legyen igen, a nem pedig nem” (Mt 5,37) De ne vágjunk a dolgok elébe – kövessük ezt az eseményekben oly gazdag életet időrendben, élete nagy szakaszaira bontva.

A császárság tengerészitstje

Martin Niemöller evangélikus papcsaládba született 1892. január 12-én Lippstadtban. A család később Elberfeldbe költözik, s Martin itt érettségizik 1910-ben, mely után katonai pályára lép. A császári haditengerészethez kerül, s az I. világháborúban 1915-től különböző tengeralattjárókon szolgál. Ezeket a szolgálati helyeit életrajzai egyenként felsorolják, számunkra a részletekből elegendő az az egy, hogy a Földközi-tengeri sikeres bevetései okán angol ellenfelei „máltai rém”-ként emlegették Niemöllert. Ennél sokkal kedvesebb jelzőt is köszönhet ennek a korszakának: később, a háború után teológustársai a kézenfekvő, bár kissé gyerekes „Jónás” becenevet ragasztották rá. Ezeknél a jelzőknél sokkal fontosabb azonban, hogy belegondoljunk: életének legfogékonyabb időszakában nemcsak elszenvedte, hanem „csinálta” is a háborút. Mint még látni fogjuk, nem lett belőle egyik napról a másikra az az abszolút pacifista, akinek érett éveiből ismerjük, de későbbi vitapartnerei döntő többségénél sokkal jobban tudta, hogy mi is forog kockán.

A harmadik birodalom foglya

Az I. világháború befejezése Niemöller egyéni életében is jelentős változásokat hoz. Megnősül, és – rövid kitérő után – elkezd tanulmányait a münsteri teológiai fakultáson, majd annak befejezése után ugyanott segédlelkész.

Lelkészi szolgálatának viszonylag nyugodt kezdeti éveit követően akkor kezd felforrósodni körülötte a levegő, amikor a fővárosba kerül: 1931-ben a berlin-dahlemer gyülekezet parókus lelkésze lesz. Itt ugyanis hamarosan összeütközésbe kerül a gyorsan szerveződő „német keresztyének” (Deutsche Christen) mozgalommal. Teszi ezt annak ellenére, hogy 1924 óta a nemzeti szocialista pártra szavaz és – kár lenne szépítgetni – 1933 januárjában kollégái többségéhez hasonlóan ő is üdvözli Hitler hatalomra kerülését. Ámde velük ellentétben még abban az évben megindul nála az az erjedési folyamat, amely a nácizmussal és személyesen Hitlerrel való radikális szembenálláshoz vezetett. Első nagy csalódása az 1933 áprilisában kibocsátott ún. árja-törvény. Niemöllerre nagyon jellemző, hogy nemcsak felemeli szavát a törvény ellen, hanem hamarosan cselekszik is: az egyes tartományi egyházakban jelentkező lelkészmozgalmakat összefogva megalapítja a birodalmi szintű „Pfarrernotbund”-ot, azaz lelkészek szükségsszövetségét. Ez a szövetség és még néhány hasonló csoportosulás képezte azután a Hitvalló Egyház magját, amely 1934 májusának végén Barmenben alakult, s amelyet az egyházi köztudatban mindmáig Barth és Bonhoeffer mellett Niemöller neve fémjelez.

A birodalmi vezérrel való személyes konfliktusa még Barmen előtt kezdődött. Az történt ugyanis, hogy Hitler 1934 januárjában a birodalmi kancellária épületében fogadást adott az egyházak vezetőinek, ahol – leegyszerűsítve a dolgot – arról győzködte a megjelenteket, hogy a hitélet lehetőség szerint maradjon meg a templom falain belül. Niemöller felszólalásában azt mondta, hogy az egyház nem mondhat le a nemzet iránti politikai felelősségéről, s ezzel egy életre kivívta a diktátor haragját. Nem csoda hát, hogy néhány éven belül kétszer is letartóztatták, s még a háború kitörése előtt, 1938-ban a Gestapo Hitler „személyes foglyaként” a sachsenhauseni koncentrációs táborba hurcolta. A halálos ítéletet csak Bell anglikán püspök nemzetközi közbenjárásának a segítségével kerülte el, aki egyébként Bonhoeffernek is közeli barátja és támogatója volt. E segítségnek volt köszönhető az is, hogy Dachauban, ahová 1941-ben vitték át, Niemöller már emberibb körülmények közé került. Időközben a börtön falain kívül a bátor lelkész a háború végének közeledtével egyre inkább emblematikus alakká lett. A cikk végén említendő prédikációban az igehirdető így emlékezik: „Szülői házamban, mint sok más házban is, 1937-es letartóztatása óta ott lógott a fogoly Martin Niemöller képe.”

A hidegháború közellensége és közkedvence

A fogság hosszú éveit követően Niemöller meglehetősen méltatlan körülmények között szabadult. De már 1945 októberében egyháztörténeti súlyú esemény részese: Hans Asmussal és Otto Dibeliussal közösen megfogalmazzák, és ünnepélyesen kinyilvánítják a német evangélikusok híres Stuttgarter bűnvallását. A jelenlévő Visser't Hooft önéletrajzában így emlékezik a stuttgarter találkozóra: „Niemöller Jeremiás 14,7–11-ről prédikált: *'Ha bűneink ellenünk szólnak is, a te nevedre tekintettel bánj velünk, Uram! Mert számtalanszor elpártoltunk, vétkeztünk ellened!'*” Hatalmas prédikáció volt. Az igehirdető kijelentette: nem elég a náciakat kárhozatni, az egyháznak is meg kell vallania bűneit.”

Talán az első rossz benyomások is közrejátszottak abban, hogy Niemöller kezdetől fogva kritikusan figyelte a szövetségesek Németországgal kapcsolatos intéz-

kedéseit: világosan látta, hogy az események egy olyan status quo felé vezetnek, amely hosszú időre szétszakítja hazáját. Amikor e folyamat első csúcspontjaként 1949. május 23-án kikiáltják a Német Szövetségi Köztársaságot, megvetően így nyilatkozik az új államról: „Rómában nemzették és Washingtonban született” (sic!) Az ilyen és hasonló kijelentései miatt nem csoda, hogy az NSZK hivatalos köreiből sokak szemében hamar „közellenségé” lett – mások ugyanezért a szókimondásáért rajongtak érte. (Niemöllert – érthetően – különösen felizgatták Berlin blokádjának drámai eseményei, hiszen egykori szolgálati helyén, Dahlemben volt eredetileg a szovjet parancsnokság).

Kritikája tovább erősödött, amikor a „Wirtschaftswunder” (gazdasági csoda) révén önbizalmában is megerősödött NSZK-ban erősödtek az újrafelfegyverzést, sőt atomfegyvereket követelő hangok. Véleménye ezúttal is több mint egyértelmű volt: a katonai kiképzést a „bűnözőképzés magasiskolájának” nevezte, (ezért a kijelentéséért Franz-Josef Strauss fel is jelentette), s a katonai szolgálatot az egykori tiszt immár összeegyeztetetlennek tartotta a keresztyén hittel. Ezen a ponton a tisztánlátás kedvéért tudnunk kell, hogy Niemöllerre saját bevallása szerint döntő hatással volt egy 1954-ben atomfizikusokkal folytatott beszélgetés, amely végképp meggyőzte arról, hogy egy atomháború az egész emberiséget, de legalábbis a civilizációt elpusztítaná. (Egyik beszélgetőpartnere az a C. F. von Weizsäcker fizikus volt, aki a háború alatt maga is részt vett a német atombomba fejlesztésében.)

Ami az egyik oldalon sokak szemében közellenséggé tette, ugyanazért a másikon „közkedvencé” lett. Niemöller egyre-másra kapta a meghívásokat a szovjet tábor – ahogy az NSZK-ban mondták, az „Ostblock” – országaiba, először az NDK-ba, de 1952-ben az orosz ortodox pátriárka meghívására Moszkvába is elutazott, ahol Lenin-rendet kapott. Ezekben az években Kelet-Európában szinte kézzel-kézzel adták, mint a „nyugati békepap” prototípusát. 1953-ban hazánkba is ellátogattak, egyházunk részéről Vető és Dezséry püspökök fogadták, de talán még érdekesebb, ami a budapesti református teológián történt Bereczky püspök jelenlétében. Itt ugyanis Niemöller a Barmeni Nyilatkozatról beszélt a hallgatóságnak. Két évvel később, 1955. szeptember 17-én Niemöllert ugyanitt a centenáriumi ünnepek keretében díszdoktorrá avatták. De ugyanezen ünnepek alatt a külföldi vendégek számára eljuttatták azt a „Hitvalló Nyilatkozatot”, amely – Niemöller korábbi látogatásának hatására – , a Barmeni Nyilatkozat mintájára készült. Békepapként hívták és kapott elismerést – az 56-os forradalmat előkészítő erjedést inspirálta!

Jónás nyomdokain

Mindezek után cikkünk végén téves benyomások elkerülése végett egyértelműen le kell szögeznünk: Niemöller soha nem volt kommunista (l. mottó!) – sem a háború előtt, sem azután. Az, hogy szélsőséges háborúellenességét a kommunista propaganda kihasználta, nem kétséges. Vajon Niemöller maga nem látta ezt? Ez a földi pokol legmélyebb bugyrait is megjárt ember naiv lett volna? Aligha. Az, hogy mégis vállalta az ódiomot, csak abból érthető, hogy – immáron abszolút pacifistaként – mindvégig a „Krisztus Jézus jó katonájának” (2Tim 2,3) tudta magát, az ő akaratának szeretett volna engedelmeskedni a Hegyi beszéd által hirdetett erőszakmentesség jegyében. Idős korában már meg-megmosolyogták, annyiszor

ismételgette: mit szólna ehhez Jézus? Számomra személyiségének titkát leginkább a már idézett prédikáció hozta közel, amely csaknem pontosan 5 évvel ezelőtt, halálának 20. évfordulóján hangzott el egykori fogságának színhelyén, a dachauai emlékhelyen. Az igehirdetés az ifjúkori Jónás-analógiát eleveníti fel, de a befejezett életre visszatekintve immár mélyebb értelemben. Lényege az, hogy Isten az embereit sokszor nem-szeretem helyekre küldi ill. ilyen feladatokkal bízta meg. Befejezésül – kellemes meglepetésemre – a német lelkesz a mi Babits Mihályunk híres költeményét, a Jónás könyvét idézte: „Vétkesek közt cinkos, aki néma”, s valóban, ez a mondat a cikk eleji mottó kvintesszenciája. De talán ennél is találóbb az a mondat, amely a prédikációban a már említett Niemöller-képre emlékezve hangzott el: „Jónásnak meg kell tanulnia bízni Isten szavában, abban, hogy az emberek, sőt egész társadalmak is megváltozhatnak”.

Folyóiratunk előfizetése

Szeretettel értesítjük folyóiratunk előfizetőit és vásárlóit, hogy jelen számunkkal kezdődően a Keresztyén Igazság négy év óta változatlan árán a nyomdai költségek, de elsősorban a postai díjszabás folyamatos emelkedése miatt kénytelenek vagyunk változtatni.

Folyóiratunk ára példányonként 400,- Ft. Az előfizetési díj viszont évi 1500,- Ft.

Jelen számunkhoz csekkbefizetési lapot mellékelünk. Arra kérjük előfizetőinket, hogy ahol az lehetséges, az összeget OTP fiókban fizessék be.

Megértésüket hálásan köszönjük.

Tájékoztatjuk kedves olvasóinkat arról, hogy a 'Dóka Zoltán Emlékére Alapítvány' ez évtől kezdődően fogadhatja az adó 1%-os felajánlásait. Ezért szeretettel kérjük, hogy ha teheti, adja ezt az összeget az alapítvány javára. Adományokat is örömmel várunk a következő számlaszámra: 18707317-1-13

Tubán József

Az egyházi év teljes egészében Krisztus-év

Újra megjelent Dr. Jánossy Lajos *Az egyházi év útmutatása* című tanulmánya

Jézus ajkán hangzik el a hasonlat az írástudóról, aki *„hasonló ahhoz a gazdához, aki újat és ót hoz elő éléskamrájából”* (Mt 13,52). Valami ilyesmit tett a Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, amikor felfedezte és újra kiadta Dr. Jánossy Lajos egykori soproni teológiai tanár *Az egyházi év útmutatása* című tanulmányát.

Jánossy Lajos írása először a Lelkipásztor hasábjain látott napvilágot 1943-1944-ben, majd közvetlenül utána a szerző magánkiadásban könyv formában is megjelentette. Evangélikus egyházunkban ezekben az években napirenden volt a liturgia kérdése. Részben az ellenreformáció hatására a református felekezethez szinte végzetesen közel került teológiai gondolkodás, részben a XIX. századi racionalizmus gyakorlatilag megtörte a reformátor elődökön keresztül az ősi egyháztól örökölt liturgia gazdagságát. Egy evangélikus istentisztelet a XX. század elején gyakorlatilag olyan prédikáció volt, amelyet bevezetett, majd lezárt egy-két ének és imádság. Az úrvacsorát csak évente néhány alkalommal ünnepelték. Szükség volt tehát a liturgia megújítására, a lutheri hagyomány újra felfedezésére, és akadtak jó néhányan, akik a zászlójukra tűzték ezt a törekvést. A színtelen liturgiai közegben valószínű forradalmi tetteknek számított az 1930-as években a Raffay-féle istentiszteleti rendtartás bevezetése.

Az ősi liturgikus kincseket egyre bátrabban alkalmazó liturgiai megújulásba illeszkedett bele Jánossy Lajos tanulmánya, amely nem magával az istentisztelettel foglalkozik, hanem annak keretével: az egyház liturgikus idejével, az egyházi esztendővel.

Ahogy Jánossy Lajos az egyházi esztendőt bemutatja, az a maga teljességében Krisztus-prédikáció. Záró gondolataiban így vall: *„Az egyházi év minden részében és teljes egészében Krisztus-év, amely advent első reggelétől a Szentháromság ünnepe utáni 27. vasárnap hetének utolsó alkonyáig minden mozzanatában ezt prédikálja: az Úr jön! Őt, a testté lett Igét jeleníti meg az egyházi év isteni drámája, amelyben Krisztus műve nyilvánvalóvá lesz az időben.”* Ahogy akkor, úgy ma is szükség van arra, hogy az egyházi évet ilyen szerves egységben lássuk. Ugyanis tetten érhető mai egyházi életünkben is, hogy az egyes ünnepeket, ünnepköröket egymástól elkülönítve kezeljük, ezért nem érezzük a közöttük feszülő hihetetlen mély kapcsolatot. Ez az oka annak, hogy nem tudunk mit kezdeni például a vízkereszt ünnepe utáni vasárnapokkal, mert nem érzékeljük azok élénk kontúrajait; vagy nem értjük, miért kerül a böjti idő elé hetvened, hatvanad és ötvened vasárnapja. Jánossy Lajos arra is megtaníthat bennünket, hogy nem létezik „ünnepi” és „ünneptelen” félév. (Pedig még ma is tanítunk ilyesmit, remélhetőleg nem sokáig!) Merthogy a Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok mindegyikének megvan a maga erős karaktere, ami útba igazíthatja az igehirdetőt mondanivalója keresésében, de akár még az énekválasztásban is.

További erénye Jánossy Lajos tanulmányának, hogy a maga idején szinte forradalmi és megbotránkoztató módon hozza nyúlni a XVIII. század óta tudatosan feledésbe hullani hagyott ünnepeinkhez. A református, racionalista és puritán hatásra elterjedt mítosz az ősegyház „egyszerűségéről” nemcsak oda vezetett, hogy eltűntek a templomok jelképerejű díszei, megfakult a liturgia, szónoklattá vált az istentisztelet és lekopott a lelkészekről a liturgikus öltözék, hanem azt is eredményezte, hogy egy sor ünnepünk elveszett egy időre. Némelyik máig sem nyert polgárjogot, mert egyházunk népe – beleértve sajnos lelkészeinket is – „katolikusnak”, idegennek bélyegzi azokat. Jánossy Lajos azonban bátran felsorolja őket, miután a főbb ünnepeket és a vasárnapokat már ismertette. Igen, az egyházi esztendő szerves része a templomszentelési emlékűnnepen, az aratási hálaadáson vagy a bűnbánati napon túl Krisztus Urunk bemutatásának, azaz Szűz Mária tisztulásának ünnepe (február 2.: „Gyertyaszentelő Boldogasszony”), Krisztus Urunk fogantatásának ünnepe (március 25.: „Gyümölcsoltó Boldogasszony”) – amelyek természetesen Krisztus-ünnepek –, vagy az apostoli szolgálat isteni eredetére figyelmeztető Péter és Pál apostolok ünnepe (június 29.), illetve Szent Mihály főangyal ünnepe (szeptember 29.).

Számomra az is élmény, hogy Jánossy Lajos, amikor sorra veszi az egyes ünnepeket, tudatosan és következetesen az egyház cselekvéséről beszél, nem a gyülekezetről vagy a hívő emberről. Egyház alatt pedig nem a szervezetet érti – hiszen az széttöredezett az évszázadok folyamán, és mindig áthatja a bűn –, hanem a megszentelt, téren és időn átlépő közösséget, Krisztus egy és szent népét. Individualista és atomizálódott egyházi gondolkodásunkban is üdítően hat, és felettébb szükséges, hogy az anyaszentegyházra mint egyszeri és páratlan, isteni alapítású és szent közösségre tekintsünk, amely ugyan személyekből és gyülekezetekből, ráadásul felekezetekből áll, Krisztusban mégis egy.

A liturgia és annak minden szelete olyan gyönyörű ajándék az egyház számára, mint amilyen egy szép zene, festmény vagy egy megkapó költemény. Egyházunk a mai korban ajándékba kapott egy újabb kairoszt, alkalmat arra, hogy rendet tegyen istentiszteleti élete körül. Az elmúlt évek gyakran nemtelen és méltatlan liturgiai vitája arra talán jó volt, hogy ráirányítsa a figyelmünket Krisztus-ünnepelésünkre. Valahogy úgy, ahogyan az Jánossy Lajos idejében is történt. Ezért fontos, hogy bár *Az egyházi év útmutatása* tudós ember, egyetemi tanár műve, mégsem csak a teológusokhoz, lelkészekhez, tudományosan képzett szakemberekhez szól, hanem könnyen érthető olvasmány bármilyen érdeklődő számára. A múltó idő szürkesége eltűnhet, és feltárulhat előttünk a titok: az esztendő minden napja és minden ünnepnapja a Krisztussal való találkozás alkalma, míg végül az idő maga is eltűnik, és reményünk szerint teljességében ránk ragyog Urunk világossága.

Jánossy Lajos könyve fontos állomás lehet a mi nemzedékünknek is abban, hogy mindezt megértsük. Mindenképpen áldásos ajándék, hogy a mai egyház is kezébe veheti ezt az időtállóan bizonyult művet, és megtanulhatja, amit ősi keresztény nemzedékek örökségül hagytak ránk, noha mi hajlamosak vagyunk eltékozolni.

A kiadó felé pedig szóljon egy halk kérés: jó volna, ha előbb-utóbb Jánossy Lajos *Az evangélikus liturgia megújulása* című doktori disszertációja is napvilágot látna egy újabb kiadásban.

† Zászkaliczky Pál

Az első nadrág

Életem első emléke. Picinykorom egyik legnagyobb öröme volt: életem harmadik pünkösdhétfőjén megkaptam az első fiúruhát. Kis kabátot, rendes fiús nadrággal, harisnyával és cipővel. Hát addig hogyan öltöztettek? Fiú létemre hogyan jártam? Akkor is fordított világ volt, akárcsak mostanában. Most a kislányoknak is nadrágjuk van: mackónadrág, aztán félhosszú nadrág, majd halásznadrág. A lányok már korán fiúk akarnak lenni. Gyerekkoromban fordítva volt: a kisfiúk mifelénk Dél-Nógrádban hiába akartak fiúk lenni, bizony, még három-négyéves korukban is szoknyában jártak. Ezt a szoknyás ruhadarabot úgy hívták, hogy *zobony*. Fiúk és lányok egyformán hordták. Egybeszabott szoknyablúz volt ez, s a szoknyarésze ráncos.

Csodálatos ruhadarab volt ez a *zobony*. Csíkos és virágos, mindenféle színű mosóanyagból készült, hogy a piszkot és gyűrődést jól állja. Kötényt is kötöttek eléje: a lányoknak rendes, úgynevezett szakácsformájú félkötényt, a fiúknak pedig sokszor egész melles kötényt. Mert mégis csak meg kellett különböztetni a kisfiúkat a kislányoktól, hogy a férfiúi önérzeten hiba ne essék. De volt más megkülönböztető jel is. Fehér vászonból hímzett, slingelt-kivarrott, fodrosra vasalt kis gallért, „*grajzlit*” is viseltünk. A fiúknak világoskékkel, a kislányoknak rózsaszínnel, pirossal volt hímezve. Legalább olyan méltósággal viseltük, mint az angol bírák a magukét, de ők szegényesebben voltak öltözve, mert nekik nem volt *zobonyuk*. A kislányok csipkés, szalagos főkötőt viseltek, egy ideig a kisfiúk is ezt, de az övék nem volt olyan díszes. Három év után pedig megkapták a férfiúi méltóság azóta sem vitatott és elvehetetlen felségjelvényét: a kalapot. Szoknyás *zobony* szép csíkos tarka anyagból, hímzett fehér körgallérka, a *grajzli* és a kis kerek gyerekkoponyán a kis kalap, ugyan ki merete volna tagadni, hogy a férfiúi méltóságból még hiányzik valami?

Nagyon célirányos téli-nyári ruhadarab volt ez a *zobony*. Kizárólag gyakorlati szempontok születtek. Télen kezes-lábas trikószerű darabot öltöttünk alá az ing fölé, ez volt a „*trityi*”. Ezt hátul be lehetett gombolni, innen nevezik ezt az életkort ma is hátulgombolónak. Ha rosszul gombolta be a kis gazda diszkrét ruhadarabját, bizony ki-kilógott a fehér inge. Milyen élvezet volt a felnőtteknek kicsit megrángatni azt a kis fehér lobogót - „gyí, te kicsikó!” – felkiáltással. A szegény kis csemete pedig törhette a fejét, hogy büszke legyen-e, vagy pedig egy kicsit szégyenkezzék. Ez a kis kötözködés nem okozott igazi sérelmet. De annál nagyobb sértés esett, ha felnőtt férfinak komolyan mondta valaki: „te *trityiszaggató*”. Ez annyit ért, mint a „te *gazember*!” És ugyanúgy sértésszámba is ment.

Nyáron nem volt a *zobony* alatt semmi, csak a gyerek úgy, ahogyan megszületett, illetve úgy, ahogyan össze-vissza kente-fente magát nyári játécai közben. Micsoda célirányos dolog volt a tisztálkodás! A mama lavórba állítva fiát, a *zobony* szoknyarészét felemelve, hóna alá fogta a szenvedő legénykét és az egyenlítőtlől délre remekül megmosta a kettős földgömböt és minden tartozékát. Aztán egy csattanóssal útjára bocsátotta édesanyai szívének drága kincsét. A *zobonyos* fiúgyermek az azonban igen tanulékonyak voltak. Csakhamar maguk is meg tudtak tisztálkodni, néha naponta többször is. Milyen utolérhetetlen élvezet volt a nyári rekkenő hőség-

ben „ülőfürdőt” venni a marhaitató vályúban. A nyárfaderékből faragott vályúban a reggeli itatás után mindig maradt arra elegendő víz, hogy napközben a fürdőzés örömeiben részeseüljön a zobonytalanított alsótest. Sokszor olyankor is, ha éppen nem kellett tisztálkodni. Utóvégre a felnőttek is sokszor megfürödnek olyankor is, ha nem is piszkosak. Bár zobonyos korban még nem tanulta az ember gyereke a felfelé is hatni tudó hajszálcsovesség fizikai törvényét, de elméleti oktatás nélkül is hamar gyakorlattá vált, hogy rövid fürdőzés után még a nyakban ékeskedő, keményre vasalt grajzli is vizes lett. Nem volt semmi baj! A jó öreg Nap hamar szárazt és fehérít is, bár erőlködése néha hiábavaló volt, mert az édesanyjai szem csak nem akarta észrevenni, hogy hiszen szép fehér az, s nem kell, hogy azt az anyai szigor valami feketének lássa. Nagyobb volt a baj, ha a fürdőzés estefelé történt. Pedig ilyenkor volt a legmelegebb a víz, de a kaján nap csakhamar bujkálni kezdett a pilisi hegyek mögé, ahelyett, hogy vizes zobonyokat szárított volna.

Ilyen öltözékben élveztem kicsiny korom aranyidejét, és mekkora lett az öröm, ha fél évvel idősebb unokabátyám is hozzánk jött. Ekkor mindketten a vályúba ültünk, egyik az egyik végén, a másik a másikon, aztán folyt a strandolás mindenféle neme: kiugrani, visszahuppanni, tenyérrrel nagyokat ütni a víztükörré, persze, ugyanakkor nem lehetett a zobonyt is fogni... Némi kis fröcskölés után a vályút körülálló kacsák irigykedve pislogtak felfelé, és nagyon sajnálkoztak saját magukra, hogy ők nem fürödhetnek. Nem tudom, hogy mit sajnáltak, azt-e, hogy olyan rövidre szabta a Teremtő a lábukat, vagy hogy olyan magasra helyezte a gazda a vályút, hogy el ne ériék. Bizonyára nagyon csodálkoztak volna, ha hallják a nagyapa kacaszidalmazó esti dörmögését: „Hogy a csudába jöttek ide föl azok a nyomorult kacsák? Csupa piszok a vályú, a lovak bele sem nyúlnak a vízbe!” A kényes jószágok inkább szomjan maradtak, de piszkos vizet nem ittak. Bizony alaposan ki kellett mosni a vályút, és úgy itatni. Milyen jó volt, hogy a nagyszülői szeretet akkor is jót tesz haszontalan unokáival, amikor nincs is szándékában. Másnap délfele milyen örömrivalgás tört ki a vályú körül, hogy tiszta vízbe lehet ismét beleülni!

Ilyen csodás örömök után jött el pünkösöd ünnepe. Új ruhát kaptam, fiús, azaz nadrágos ruhát legalább ünnepre. Pünkösöd ünnepén volt a főpróba: az ünnepi ebéd után reám is adták, büszkeségem elmondhatatlanul nagy volt, hogy az egész családnak nagyon tetszettem. „Valóságos kis legényke!” – mondta az egyik nagybátyám. Kiskalapomat félrecsapva, „*hetykére*” igazította a másik, én pedig tetszelegve járkáltam közöttük. Aztán levették rólam nagy bánatomra, de azzal biztattak, hogy „majd holnap!” Akkor lesz az igazán nagy ünnep, mert Vácról kijön a Tisztelendő úr, ő tartja az istentiszteletet, sőt nálunk fog ebédelni, mert kis leányegyházunk kurátora abban az időben éppen édesapám volt. Ezért kell vigyázni az új ruhára, nehogy holnapra, a szép ünnepre bepiszkolódjék. Újra rám adták a zobonyt, és most kezdtem érezni: micsoda megalázó dolog fiúnak leányos szoknyában járni. No de, majd megnövök én, és akkor úgy eldobok minden zobonyt..., azaz dehogy, a zobonyt majd hordják az öcsém, de nekem már csak fiúruhám lesz.

Végre eljött a várva várt nagy nap. Az ünnep reggelén ragyogva tűzött a napsugár. Csodálatos nyári reggel volt, amilyen június elején csak pünkösöd hétfőjén tud lenni. Mozgott az egész család az ünnep szent reggelének komoly hangulatában. Egyetlen hangos szó nem esett. Minek? Hiszen mindenki tudta a dolgát. A tehe-

neket és az ökröket nagyapa és édesapám etették meg és kefélték ragyogó tisztára, a lovakat legénykorban lévő nagybátyáim csutakolták olyan ragyogóra, hogy az itatásnál rájuk hulló napsugár is eltévedt rajtuk. Reggeli után pedig megkondukt az első ünnepi harangszó. Hosszan, ünnepélyesen járta be bim-bamja a völgyet, s mindenhová beszólt: „Emberek, siessetek – mosdani, csizmaszárát fényesíteni, aztán ráncos keményre vasalt hófehér, borjúsájú inget öltöni, mert az idő halad...” Varga keresztapa friss ember, és ma ráesett a kocsisor. Régen behajtott már Vácra és hozza a Tisztelendőt. Ma nagy ünnep van, nem a kántor fog felolvasni a templomban, de a lelkész fog liturgizálni és prédikálni. „Siessetek, mindenki ott legyen! Nem lehet késlekedni, mert az öreg Pokorádi János bácsi, a harangozó már felballagott a toronyba, és kinyitotta a toronyablakot is. Vajon miért? Onnan lesi a váci dűlőutat, nem tűnik-e fel a nagy távolban a papot hozó kocs? Mert ha egy lovas kocs feltűnik, az csak a Vargáé lehet. Ilyen szent ünnepnapon ugyan ki más fogná be a lovát? Minden jótét keresztény lélek az ünnepen templomba megy, az állatait pedig pihenteti, mert azokra is vonatkozik a harmadik parancsolat.

Az első harangszó szavát mindenütt megértették. Nálunk is. Nagymama leves-tésztát gyúrt a konyhában a szép sárgaszínű tyúklevésbe. A rétest még hajnalban kihúzta, most süti az ötödik tepsivel. Nagyapa is ott van, a sarokban suvickolja a csizmáját. Ő már csak megmarad a *suvick* mellett, legényfiai már Fedák cipőkrémet használnak. Ez is az egyre romló világnak egyik jele. Igaz, hogy köpni nem kell bele, mint a *suvick*ba, de bizonyára hamarabb el is romlik tőle a lábbeli. Édesapám és nagybátyáim az udvaron, a nagy kocsiszínben, a fészterben készülődtek. Édesanyám zöldséget tisztogatott a kútnál.

Negyedórája sincsen, hogy minket megmosdatott. Öcsémre zobonyt adott, de reám az új ruhát adta kellő édesanyai intelmekkel: „Kisfiam, nagyon vigyázz a ruhádra! Ilyen szép ruha, mint a tied, nem is volt több Ábelesz üzletében. Drága is volt nagyon, az árán bizony három szép zobonyt is lehetett volna venni. Aztán, mit szólna a Tisztelendő úr is, ha téged piszkos ruhában látna?!”

Az ünnep és ünnepélyesség minden benső szent remegésével ígértem: „Vigyázok!”

Nem is volt a szép új ruhának semmi baja, amíg a vályúhoz nem értem. De hát csak meg kellett nézni, hogy a reggeli itatás után maradt-e valami víz a vályúban? Aztán ünnepen is felmelegíti a Nap a vizet, mint hétköznap? Először csak egy ujjamat dugtam bele, mint valami hőmérőt. Úgy látszik azonban, hogy bizonytalanságban maradtam a víz hőmérséklete felől, így az egész kezemet bele kellett dugni. Bizony beleért a kabát ujja is bélésestől. Az Ábelesz-féle ujjabélés valami festővászon lehetett, mert íme, befestette az ingem kis kezelőjét is. Lila-vörös lett a színe, akár az arcomnak az ijedtségtől. No, mi legyen most? Ó, jótékony napocska, süss, ünnepi melegséggel, erővel, gyorsan, hadd száradjon a vizes kabátujj! No nézd, napocska, segíték neked, közelebb megyek hozzád, - gondoltam, és a tervet azonnal tett követte, már a vályún állva szárítottam. Teregettem magam, kínáltam magam egyik oldalról is, másik oldalról is, mit sem gondolva arra, hogy az új cipő talpa csúszós, és nem lefelé, de befelé lendített, és zsupsz – pillanat alatt kácsabúvár mozdulattal már benn is voltam a vályú közepében.

Egy borzalmas pillanatig tartott az egész, hogy átadja helyét egy másik, nem kevésbé borzalmas pillanatnak, mert a loccsanást édesanyám jó füle meghallotta, és nem kellett azon törnöm magam, miként jutok ki a gyalázat vizéből, mert édesanyám

kirántott belőle. Ritkán láttam azt az áldott tekintetű szempárt olyan haragosnak. Szikráztak szemei, szinte sirt a tehetetlenségtől, s édesanyai pedagógiájának romjai között mit tehetett volna mást –, ha már egyszer a jó szó, a sok útbaigazító és biztató drága hang nem használt – bizony alaposan kiverte a vizet a nadrágomból.

Először rémülten hallgattam, valami szörnyűségesen belém szorult: ijedelem és félelem, szorongás és szégyen, hiszen magam sem akartam az egészet, de aztán elszakadt belül valami húr, és megkezdődött a zene. Bógni kezdtem és futottam édesapámhoz. Oltalmat kerestem? Panaszkodni mentem? Részvétre vágytam? A kiosztott büntetést keveselltem? A különféle gondolatok és érzelmek vegyes összevisszaságára már nem emlékszem. Azt tudtam csupán, hogy apámtól soha ki nem kaptam. Biztosan most is így lesz. Simogatás nem kell, mert arra magam is méltatlannak éreztem magamat, de talán valami részvétben mégis csak lesz részem. Akkoriban azonban még szülői egyetértés uralkodott a gyermeknevelésben. Akkoriban még egyet akartak és egyet mutattak a szülők. A világért se tették, hogy az egyik megver, a másik pedig ostobának minősíti ezt a szülői cselekedetet, és simogatni kezd. Bizony édesapám is rátett néhányat a nyugati oldalra!

Mit tegyek most? Tehetetlenül bömböltem és a fiatalabbik nagybátyámhoz futottam. Tizennyolc éves létére csak nem felejtette el már az ilyen kiskorúak keserveit, és talán fakad benne valami részvétvirág? Fakadt is egy egészen száraz, mert a fényesítő kefe szörstelen felével ütött egy csattanósat rám, a párját meg a másik nagybátyám. Hova legyek most már? A könnyeimtől alig láttam, arcomra maszatoltam az orrom gyémántszerű kristályait, és így kerültem a konyhába nagyanya elé.

Nagyanya acélkék meleg tekintetével csodálatosan tudott beszélni. Maga elé állított unokáinak sokszor adott egész életre szóló tanítást. Mindezt, ha ráért. Ha sok volt a dolga, még ott is járt a keze, ahová nem nézett, ilyenkor bizony nem kérdezett semmit, egy-két mozdulattal igazságot szolgáltatott, és már ki is repültem a konyhából.

Arcom, szemem elé tartott kezem maszatos, elkeseredésem határtalan, fájdalom tengermély volt, állapotom tehát egészen reménytelen. És akkor jutott eszembe nagyapám, mint sötét felhők közül is előbukkanó ragyogó csillag. Hozzá futottam, itt biztosan oltalomra, vigasztalásra találok – verte hevesen dobogó szívem, amelyik ebben a pillanatban még igazán nem tudta, mi fáj benne jobban: a büntetés szégyene, az ütések fájdalma, az egész család részvétlen összeesküvése vagy pedig a beismerés kínzó bűnbánata.

Nagyapám ritkabeszédű ember volt, tudtam, hogy szidni nem fog, nem volt cirógató természet, a parasztemberek kemény fajtájából való volt, de tudtam, hogy nagyon szeret, mert képes volt izzadásig futkosni a mezőn, hogy szőlőmunkából hazajövet mezei kisnyulat hozzon nekem titokzatos tarisznyájában. Ebben pedig mindig volt hely valami különös, kedvre-derítő ajándéokra. Bógvé léptem hozzá, de hangos sírásomnál mégis nagyobb volt a bizalmam. „Nem tehetek róla, nagyapa, megcsúszott a cipőm, és úgy estem bele a vályúba” – szipogtam keservesen.

Nagyapa rám nézett, térdei közé vont. Aztán simogatni kezdte a fejemet kérges tenyerével, és elkezdett beszélni hozzám. Csendesen, csak én hallottam, senki más, meg az a mindeneget halló felséges Úr, aki előtt nem lehet semmit elrejtteni.

„Látod, látod kicsi fiam?! Mit csináltál? Nézd az új ruhát, csupa víz, az ingecskéd csupa festék, az arcod csupa maszat. Édesanyád reggel megfürdetett, gyönyörű

új ruhába öltöztetett, és mi lett belőle?! Most ő is szomorkodik, hogy ilyen szófogadatlan, rossz kisleány van! Jaj, jaj, most aztán le kell vetni a ruhát –, ilyenbe nem mehetsz a templomba, nem ülhetsz édesapád mellé sem, szégyenszemre megint zobonyt fogsz kapni, és úgy fogsz asszonyok között ülni a templomban.”

Bizonyára még folytatta volna a pedagógiai oktatást, ha nem tör ki belőlem most már egészen kétségbeesve az egészen hangos sírás. Most fáj az igazán csak, ő nem a verés, hanem a bűnöm. Most éreztem meg igazán, hogy mit követtem el! Most már nem fáj az ütés, nem fáj az egész család részvétlen összefogása, de fáj, hogy fájdalmat okoztam, fáj, hogy bűnös voltam. Most láttam, hogy az ütések méltán értek, itt nem volt senki igazságtalan, egyedül csak én vagyok a bűnös. A sírásom is lecsendesült, de mélyről jött a szívgöcs, és csuklásszerűen zokogtam, mint akinek a számára nincsen kiút és nincsen megoldás. Rajtam immár nincsen segítség!

Nagyapa bölcs ember volt. Egy ideig hagyta, hadd fájjon, hagyta, hadd fújjam a nótám. Tudta jól, hogy gyógyulás nincsen fájdalom nélkül. Aztán elkezdett vigasztalni. „No, ne sírj mostan már! Máskor ugye, majd szót fogadsz, és máskor majd ugye, vigyázol?” – „Igen, igen!” – volt rá a nagyon keserves válasz, de ez már a reménység szalmaszála volt, amiben mindenképpen meg akartam kapaszkodni. – „Édesanyád megmossa az arcodat, aztán megszárad a ruhád, kivasalják szépen és aztán minden rendbe jön, és az én okos kis unokám nem lesz többé olyan szófogadatlan! No, eredj szépen édesanyádhoz, és kérj bocsánatot!”

Röpültem, mint a madár. Miért? Hamar túl akartam lenni rajta? Könnyíteni akartam a szívemen? Már nem tudom. Amikor édesanyám magához ölelt, mosolytól mindig ragyogó szeme most mintha nem a mosolytól olyan ragyogó?! Talán könnytől? Azt már nem tudom, csak azt, hogy az édesanyai könny sokfelét tud kifejezni: örömet is, bánatot is, bűnbocsánatot is –, kárhozatot és üdvösséget egyformán.

Aztán lekerült rólam az új ruha, és újra rám adták az ünnepi zobonyt. Ebben mentem a templomba, mint vezeklő bűnös, de azt éreztem, ha a rokonok rám néznek, a zobony alá látnak, és látják a bűnbánó szívemet is.

Ebédnél én hamar készen lettem, elkéredzkedtem az asztaltól. Kicsit még mindig kényelmetlen volt együtt lenni a büntető expedíciós családdal. Kifelé menet már az ajtóban voltam, amikor nagyapám egyetlen mondatot mondott a családnak: „Jegyezzétek meg, egyetlen jó szó többet ér, mint száz botütés!”

Akkor nem értettem. Azóta de sokszor láttam meg ezt a jó pedagógiai igazságot: a megbocsátó, simogató, biztató, atyai szeretet jó szaváról. Igen, az evangélium jó szava mindig több mint a törvény szigora. A törvény szigora összetör, az evangélium jó szava pedig megtör. Az előbbi reménytelen kétségbeesés sötét felhőt gyűjti fejünk fölé, az utóbbi pedig az újrakezdés áldott szivárványát festi életünk egére. A Biblia egész tanítása sűrítető össze röviden így: örvendetes üzenet, evangélium, vagy még rövidebben: „jó szó!” Piciny koromtól kísér ez a jó szó, és tanít megbocsátani, simogatni, életre indítani másokat.

Ha pedig Nógrádban járva, az egyre ritkuló népviseletű vidéken zobonyos gyereket látok, csoda-e, ha nagyapámra emlékezve titkon egy könnycseppet törölök ki szememből, és szeretném hangosan belekiáltani az egész világba: emberek, tanuljátok meg ezt az életbölcsest: „Egy jó szó többet ér, mint száz botütés!”

(Budapest, IV. ker. Városi Kórház, 1960. okt. 21.)

Summary

We open our spring issue with a sermon from István Botta as preparation for celebrating the resurrection of our Lord Jesus.

Following this we bring three lectures: one from Enikő Böröcz about the first martyr of the communist aggression, Gyula Csaba, the pastor of Péteri given at the gathering of the Ordass Lajos Circle of Friends. The other one is from Zoltán Isó given on the occasion of the year of the Bible titled „The Bible and Children“. The last one is from Dorottya Isó who writes about the Church as the body of Christ.

A speech from László Terray given when taking over the Ordass Lajos-award can be read by our readers in the Documents column of our periodical.

We commemorate the recently deceased Imre Sulyok, well known church musician through the writing of Gábor Bence. A writing from Rezső Weltler commemorates Martin Niemöller on the 25th anniversary of this death.

József Tubán introduces us to a recently republished book: Lajos Jánossy Dr.: The Guidance of the Liturgical Year.

Finally we bring a friendly short story from 1960 from the late vice Bishop Pál Zászkaliczky, pastor of Fót.

Zusammenfassung

Als Vorbereitung auf das Fest der Auferstehung unseres Herrn Jesus, beginnen wir unsere Frühjahrsfolge mit der Ostermontagspredigt von István Botta.

Nachher folgen drei Vorträge: jene von Enikő Böröcz über das erste Opfer der kommunistischen Gewalt: Gyula Csaba, Pfarrer in Péteri, den sie anlässlich der Zusammenkunft des Lajos Ordass Freundeskreises hielt. Der zweite Vortrag stammt von Zoltán Isó: „Die Bibel und die Kinder“, den er anlässlich des Jahres der Bibel vortrug. Der letzte Vortrag wurde von Dorottya Isó geschrieben. Ihr Thema ist die Kirche, als Leib Christi.

In der Dokumentenspalte steht für unsere Leser die Rede László Terray's, den er beim Empfang des Lajos Ordass-Preises hielt.

Wir erinnern uns an unseren vor nicht Langem verstorbenen namhaften Kirchenmusiker Imre Sulyok, verfasst von Gábor Bence und Rezső Weltler erinnert sich an die 25. Jahreswende des Todes von Martin Niemöller.

József Tubán führt unseren Lesern das vor Kurzem neu erschienene Buch von dr. Lajos Jánossy: Wegzeiger des Kirchenjahres vor.

Zum Schluss folgt eine herzhaftige Novelle vom weiland Pfarrer in Fót, vertretender Bischof Pál Zászkaliczky noch aus dem Jahre 1960.

E SZÁMUNK SZERZŐI

<i>Bence Gábor</i> egyházzenesz	Budapest
+ <i>Botta István</i> lelkész	Tordas
<i>Dr. Böröcz Enikő</i> lelkész, levéltáros	Budapest
<i>Isó Dorottya</i> lelkész	Veszprém
<i>Isó Zoltán</i> lelkész	Veszprém
<i>Terray László</i> ny. lelkész	Råde (Norvégia)
<i>Tubán József</i> lelkész	Csorna
<i>Weltler Rezső</i> ny. lelkész	Győr
+ <i>Zászkaliczky Pál</i> lelkész, püspökhelyettes	Fót

Szeretettel ajánljuk Olvasóink figyelmébe alábbi kiadványainkat:

<i>Ordass L.:</i> Nem tudok imádkozni	700,-
<i>Ordass L.:</i> Vádirat, Korrajz	50,-
<i>Ordass L.:</i> Jó hír a szenvedőknek, Prédikációk	700,-
<i>Ordass L.:</i> Akikkel az Úton találkoztam	500,-
<i>Ordass L.:</i> Gondolatok a Filemon levél olvasása közben	100,-
<i>Giertz Bo-Ordass:</i> Hitből élünk	600,-
<i>Ordass-Lyngar:</i> A fáklya, Ifjúsági áhítatos könyv	450,-
<i>Terray L.:</i> Nem tehetett mást, Ordass Lajos életútja	250,-
<i>Scholz L.:</i> Tisztítsd meg szívedet	250,-
<i>Scholz L.:</i> Két sugárzó igazgyöngy, Írásmagyarázat	300,-
<i>Scholz L.:</i> Elveszett és megtaláltatott	150,-
<i>Sólyom J.:</i> Hiszem-tudom, Bevezetés az egyház tanításába	400,-
<i>Boleratzky L.:</i> Aki mindvégig állhatatos maradt	600,-
<i>Virág Jenő:</i> Dr. Luther Márton önmagáról	900,-
<i>Luther M.:</i> 14 vigasztaló kép	250,-
<i>Botta I.:</i> Dévai Mátyás, a magyar Luther	200,-
<i>Jung E.:</i> Hogyan vezessem a vasárnapi iskolát?	450,-
<i>Maróthy J.:</i> Szegények szíve, Novellák	700,-
<i>Rőzse I.:</i> A halál árnyékának völgyében	500,-
<i>Boleratzky L.:</i> A miskolci evangélikus jogakadémia	50,-
<i>Boleratzky L.:</i> A miskolci jogakadémia tanárai	200,-
<i>Boleratzky L.:</i> Evangélikus egyházjog I.+II. r.	1.700,-
<i>Kaj Munk:</i> Három dráma	600,-
<i>Böröcz S.:</i> Kiáltás a mélyből	1.400,-
<i>Ittész J.:</i> Az evangélium hullámhosszán	500,-
<i>Ifj. Zászkaliczky P.:</i> Isten követtségében	1.000,-
<i>Thurnayné Schulek V.:</i> Édesapánk, Dr. Schulek Tibor	1.500,-
<i>Kapi Béla:</i> Isten hárfása...	1.400,-

A Keresztyén Igazság évi előfizetési díja 1.500,- Ft.

Külföldre 12€. Egy szám ára 400,- Ft.

Folyóiratunk és kiadványaink megrendelhetők:

Ordass Lajos Baráti Kör

1114 Budapest, Bocskai út 10.

Postacím: 2151 Fót, Ibolyás u. 3/A.

Csekk számlaszám: OTP 11711034-20081452

